

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Alena Hlavničková

**Klady a zápory mezinárodní arbitráže a mezinárodního
soudnictví**

Diplomová práce

Olomouc 2011

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Klady a zápory mezinárodní arbitráže a mezinárodního soudnictví* vypracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 15. 5. 2011

.....

Alena Hlavničková

Poděkování

Tímto děkuji Mgr. Pavlu Burešovi, DEA za odborné vedení při psaní diplomové práce, za cenné rady, motivaci, trpělivost a za čas, který mi věnoval.

Já, níže podepsaná Alena Hlavničková, autorka diplomové práce „Klady a zápory mezinárodní arbitráže a mezinárodního soudnictví“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č.121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8,

Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla podle zákona č. 121/2000 Sb. Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 15. 5. 2011

.....

Alena Hlavničková

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	7
ÚVOD.....	8
1. ZÁKLADNÍ POJMY MEZINÁRODNÍ ARBITRÁŽE A MEZINÁRODNÍHO SOUDNICTVÍ	10
2. HISTORICKÝ VÝVOJ JUDICIÁLNÍCH MECHANISMŮ.....	13
2.1 POČÁTKY VÝVOJE ŘEŠENÍ MEZINÁRODNÍCH SPORŮ V SOUČASNÉM POJETÍ	13
2.2 VZNIK UNIVERZÁLNÍCH INSTITUCÍ PRO ŘEŠENÍ MEZINÁRODNÍCH SPORŮ	15
2.2.1 <i>Haagské mírové konference v letech 1899 a 1907 a vznik Stálého rozhodčího soudu</i>	15
2.2.2 <i>Generální akt o pokojném řešení mezinárodních sporů</i>	17
2.2.3 <i>Středoamerický soudní dvůr</i>	18
2.2.4 <i>Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti</i>	18
2.2.5 <i>Mezinárodní soudní dvůr</i>	19
2.2.6 <i>Mezinárodní obchod a řešení sporů týkajících se mezinárodních investic</i>	21
2.2.7 <i>Další instituce s rozhodovací pravomocí na poli mezinárodního práva</i>	23
3. JURISDIKCE MEZINÁRODNÍCH ROZHODOVACÍCH ORGÁNŮ	27
3.1 MEZINÁRODNÍ SOUDNÍ DVŮR.....	27
3.2 STÁLÝ ROZHODČÍ SOUD	29
3.3 MEZINÁRODNÍ STŘEDISKO PRO ŘEŠENÍ SPORŮ Z INVESTIC.....	30
3.4 ZHODNOCENÍ.....	33
4. SUBJEKTY ROZHODOVÁNÍ	35
4.1 ČLENOVÉ MEZINÁRODNÍHO SOUDNÍHO DVORA	35
4.2 ČLENOVÉ TRIBUNÁLU STÁLÉHO ROZHODČÍHO SOUDU.....	39
4.3 ROZHODČÍ SOUD U MEZINÁRODNÍHO STŘEDISKA PRO ŘEŠENÍ SPORŮ Z INVESTIC	40
4.4 ZHODNOCENÍ.....	41
5. ZAHÁJENÍ A PRŮBĚH ŘÍZENÍ.....	44
5.1 ŘÍZENÍ PŘED DVOREM	44
5.2 MEZINÁRODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V MEZINÁRODNÍM STYKU	45
5.3 ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO STŘEDISKA PRO ŘEŠENÍ SPORŮ Z INVESTIC	47
5.4 ZHODNOCENÍ.....	48
6. UKONČENÍ ŘÍZENÍ – PRÁVNÍ ÚČINKY ROZHODNUTÍ. NÁKLADY ŘÍZENÍ.	49
6.1 ROZSUDEK MEZINÁRODNÍHO SOUDNÍHO DVORA	49
6.2 ROZHODČÍ NÁLEZ STÁLÉHO ROZHODČÍHO SOUDU.....	50
6.3 ROZHODČÍ NÁLEZ MEZINÁRODNÍHO STŘEDISKA PRO ROZHODOVÁNÍ SPORŮ Z INVESTIC	51
6.4 ZHODNOCENÍ.....	53
7. VYUŽÍVÁNÍ A VYTÍŽENOST MEZINÁRODNÍCH ORGÁNŮ PRO ŘEŠENÍ SPORŮ.....	55
8. CELKOVÉ ZHODNOCENÍ Kladů A Záporů MEZINÁRODNÍ ARBITRÁŽE A MEZINÁRODNÍHO SOUDNICTVÍ..	57
SEZNAM ZDROJŮ.....	60
MONOGRAFIE	60
ČASOPISECKÉ ČLÁNKY	61
INTERNETOVÉ ZDROJE	61

PRÁVNÍ PŘEDPISY	64
JUDIKATURA.....	64
SHRNUTÍ	66
SUMMARY	67
KLÍČOVÁ SLOVA/ KEYWORDS	68

Seznam zkratek

BIT	<i>Bilateral investment treaty</i>
Charta	Charta Organizace spojených národů
ICC	Mezinárodní obchodní komory (<i>International Chamber of Commerce</i>)
ICSID	Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (<i>International Center for Settlement of Investment Disputes</i>)
Jednací řád	Jednací řád Mezinárodního soudního dvora
MSD	Mezinárodní soudní dvůr
OSN	Organizace spojených národů
Statut	Statut Mezinárodního soudního dvora
SDMS	Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti
SN	Společnost národů
SRS	Stálý rozhodčí soud
Úmluva	Úmluva o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1907
UNCITRAL	Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (<i>United Nations Commission on International Trade Law</i>)
Washingtonská úmluva	Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států

Úvod

V poslední době vznikla řada mezinárodních judiciálních institucí zaměřených na různé oblasti mezinárodního práva. Subjekty mezinárodního práva jsou tímto stavěny před otázkou, na kterou z těchto institucí se mají obrátit při vzniku sporu. Prvotně řeší problém, zda řešit spor soudní cestou, či pomocí arbitráže. Poté vzniká dilema, k jaké instituci se v rámci jedné z těchto oblastí přikloní.

Jak vyplývá z názvu této práce, bude dále pojednáno o mezinárodním rozhodčím a soudním řízení. V rámci obou těchto způsobů řešení mezinárodních sporů bylo vytvořeno a působí mnoho institucí. Aby se co nejlépe splnil cíl práce, což je porovnat, vyhodnotit a uvést případné klady či zápory mezinárodního soudnictví a mezinárodní arbitráže, je nutné vymezit, které konkrétní instituce budou v práci k porovnání použity.

Vzhledem k vysokému počtu institucí působících v mezinárodním soudnictví nebo v arbitráži a pro splnění cíle této práce byly vybrány tři instituce, které budou v práci vystaveny podrobné charakteristice a následnému srovnání. Z mezinárodního soudnictví bude pojednáno o Mezinárodním soudním dvoru, který je univerzálním mezinárodním soudem a jehož význam je nepopiratelný. Z mezinárodní arbitráže bude podrobně rozebrán Stálý rozhodčí soud, který podobně jako Mezinárodní soudní dvůr slouží jako univerzální orgán řešící mezinárodní spory, a z oblasti mezinárodního obchodu bude v práci analyzováno Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic. Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic je sice úzce specializovaným rozhodčím orgánem pro řešení mezinárodních sporů, ale s neustálým vývojem mezinárodního obchodu jeho význam neustále narůstá a je proto příhodné ho zahrnout do této práce.

Výběrem pouze tří orgánů řešících mezinárodní spory nechceme snižovat roli ostatních institucí. Porovnání všech mezinárodních orgánů řešících mezinárodní spory je nemožné a mnohonásobně by to překročilo rozsah této práce.

Práci lze rozdělit na dvě části. V první kapitole budou vymezeny základní pojmy, které budou provázet celou práci a jejichž definování má zabránit možným nepochopením a omylům při výkladu. Druhá kapitola bude obsahovat historický vývoj řešení mezinárodních sporů. Tato kapitola bude rozdělena na dvě podkapitoly, kde v první budou popsány počátky mezinárodního řešení sporů, a druhá se bude věnovat konkrétním institucím pro řešení mezinárodních sporů.

Ve druhé části práce bude ve čtyřech kapitolách podrobně rozpracováno řízení výše vymezených mezinárodních rozhodovacích orgánů z hlediska jurisdikce, subjektů rozhodování, samotného průběhu řízení a ukončení řízení. Po zpracování každé problematiky bude následovat její zhodnocení a porovnání jednotlivých institucí. Sedmá kapitola stručně uvede, kolik případů vůbec srovnávané instituce kdy vyřešily, či případně v současné době řeší.

Závěrečná kapitola bude obsahovat celkové zhodnocení mezinárodní arbitráže a mezinárodního soudnictví. Cílem práce je vymezit klady a zápory mezinárodní arbitráže a mezinárodního soudnictví, jak ostatně vyplývá i ze samotného názvu práce. V poslední kapitole se tedy budeme zabývat, zda je vůbec možné určit klady a zápory těchto dvou způsobů řešení mezinárodních sporů a pokud to možné je, jaké tedy jsou.

1. Základní pojmy mezinárodní arbitráže a mezinárodního soudnictví

Úvodem je nutné vymezit některé pojmy, které budou provázet celou práci a jež je potřeba vysvětlit a vymezit tak, aby si byl čtenář jistý, jak je konkrétní pojem chápán a aby nedošlo k nedorozumění.

Jak uvádí čl. 2 odst. 3 Charty spojených národů (dále „Charta“) urovnávají všichni členové své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby mezinárodní mír i bezpečnost a spravedlnost nebyly ohrožovány.

Pojem spor byl definován mezinárodními soudy. Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti (dále „SDMS“) definoval spor jako rozpor v právu či ve skutečnostech, jako konflikt právních názorů nebo zájmů mezi dvěma osobami¹. Tuto definici ještě více zpřesnil Mezinárodní soudní dvůr (dále „MSD“), kdy musí být prokázáno, že tvrzení jedné strany je protichůdné proti ostatním tvrzením. Nesmí zde být žádná pochybnost o existenci sporu mezi účastníky před Soudním dvorem, neboť to jasně znázorňuje jejich protichůdné postoje, které se vztahují k plnění povinnosti druhé strany jako strany povinné.²

Generální akt o pokojném řešení mezinárodních sporů (*General Act for the Pacific Settlement of International Disputes*) z roku 1928 obsahuje dělení sporu na spory právní a politické. Zatímco právní spor má příslušnost již hned předstoupit před judiciální orgán řešení sporů, politický spor se má nejprve řešit v rámci smířčího řízení. Podle čl. 17 Generálního aktu všechny spory, při nichž by si strany navzájem upíraly nějaké právo, budou předloženy k rozhodnutí Stálému dvoru mezinárodní spravedlnosti, jestliže se strany nedohodnou, že se obrátí k rozhodčímu soudu. Podle čl. 21 se všechny jiné spory než ty, o nichž pojednává čl. 17, jež nebyly během jednoho měsíce po ukončení prací smířčí komise vyřešeny, a nedohodly-li se strany jinak, předloží rozhodčímu soudu, který se skládá z pěti členů, kdy po jednom jmenuje strana sporu a ostatní dva a vrchní rozhodce jsou vybíráni společnou dohodou z příslušníků třetích mocností.

„Mezinárodní spor“ značí situaci, kdy je zapojeno více subjektů mezinárodního práva. V čl. 37 Úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1907 (dále „Úmluva“) se píše, že mezinárodní arbitráž má za předmět vyřizování sporů mezi státy. Ve Statutu MSD je zakotveno v čl. 34 odst. 1, že pouze státy mohou být stranami v řízení přede Dvorem.

¹ Mavrommatis Palestine Concessions, 1924 (P. C. I. J., Series A, No. 2, 11).

² South West Africa Cases, Judgment 21 December 1962 (ICJ Communique No. 62/32).

Řešení sporů mají za úkol rozhodovací či judiciální orgány. Jedná se o orgány, které řeší spory cestou závazných rozhodnutí na základě aplikace práva. Tyto znaky ale nelze brát příliš striktně, neboť např. lze rozhodnout na základě ekvity (*ex aequo et bono*). Rovněž se vždy nemusí jednat ve sporném řízení, neboť u některých regionálních mezinárodních soudů mají své místo i posudky, které jsou vydávány v nesporném řízení.³

Dále je nezbytné vymezit pojem „spravedlnost“. Významným je čl. 2 odst. 3 Charty, v němž je uvedeno, že všichni členové urovnávají své mezinárodní spory pokojnými prostředky, tak aby mezinárodní mír i bezpečnost a spravedlnost nebyly ohrožovány. Zařazení slova „spravedlnost“ do textu tohoto článku si vynutily menší státy z obavy před velmocemi, kdy příkladem je politika tzv. „appeasementu“ nebo Mnichovská dohoda z roku 1938. Pojem „spravedlnost“ tedy odkazuje na suverenitu státu, neboť „každý stát sám rozhoduje o volbě prostředků urovnání sporu“⁴. Žádný stát nemůže být tedy nucen k určitému způsobu řešení sporu, ale na druhou stranu, pokud souhlasí se způsobem řešení sporu, je povinen podřídit se výsledku.⁵

V čl. 33 odst. 1 Charty jsou vyjmenovány způsoby mírového urovnávání mezinárodních sporů, které strany ve sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, mohou aplikovat. Charta tímto článkem navazuje na Úmluvu z roku 1907. Konkrétní způsoby urovnávání mezinárodních sporů obsažené v těchto dvou úmluvách jsou vyjednávání, šetření, zprostředkování, dobré služby, smírčí řízení, arbitráž (rozhodčí řízení), judiciální řízení a používání oblastních ujednání. V literatuře jsou nazývány jako „Pokojné prostředky řešení sporů“.

Tyto způsoby lze podle Kelsena rozdělit do dvou kategorií. Do první kategorie spadají mechanismy, které vedou k řešení prostřednictvím dohody mezi stranami sporu. Tato kategorie je naukou nazývána „Diplomatické prostředky řešení sporů“, tzv. nejudiciální řešení sporů. Druhé kategorie se týkají mechanismy, které vedou k řešení prostřednictvím rozhodnutí mezinárodního orgánu, judiciální řešení sporů. Obsahem této práce je porovnání prostředků řešení sporů, které spadají právě sem. Pod judiciální prostředky spadá rozhodčí řízení a soudní řízení.⁶

³ ŠTURMA, Pavel a kol. Konkuruující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2009. S. 9.

⁴ SCHEU, Harald Christian. *Problematika judiciálních mechanismů v současném mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. S. 27.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

Úmluva je „jedním z prvních mezinárodně smluvních instrumentů, který se otázkou preventivního a zejména mírového způsobu řešení jakýchkoli mezistátních sporů zabýval“⁷. Mezinárodní arbitráž má podle Úmluvy za předmět vyřizování sporů mezi státy prostřednictvím soudců, jež si strany zvolí, a podle práva.

Úmluva dále zřizuje Stálý rozhodčí soud (dále „SRS“) a pravidla rozhodčího řízení. SRS je podle čl. 42 Úmluvy příslušný pro všechny případy arbitráže, pokud není mezi stranami dohody o dosažení zvláštní jurisdikce. Z toho vyplývá, že SRS je univerzálním orgánem pro všechny typy arbitráže.

„Arbitráž jako způsob řešení sporů představuje kombinaci soudních a diplomatických prvků.“⁸ Plyne to z volnosti, kterou mají státy jako strany sporu. Úspěch arbitráže je odvislý od ochoty a dobré vůle stran. Samotné rozhodnutí, neboli rozhodčí nález, je ale pro strany závazný.⁹

Pokud se strany sporu rozhodnou pro arbitráž jako způsob jeho řešení, rozhoduje spor rozhodčí soud či tribunál. V rámci této práce budou tyto dva pojmy chápány jako rovnocenné.

Soudním orgánem Spojených národů je Mezinárodní soudní dvůr (dále „MSD“). Čl. 36 Charty zakotvuje příslušnost a vztahuje ji na všechny spory, které naň strany vnesou, a na všechny otázky zvlášť předvídané Chartou OSN v platných smlouvách a úmluvách. Z dikce „všechny spory“ lze dovodit, že se stejně jako v případě SRS má univerzální kompetenci k řešení sporů.

V posledních desetiletích došlo k nárůstu mezinárodních obchodních transakcí. Zároveň s tím se začaly množit spory mezi subjekty mezinárodních obchodních smluv a bylo třeba vytvořit specializovanou instituci, která by řešila tyto případy. Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (dále „Washingtonská úmluva“) z roku 1965 zřídila Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (*International Center for Settlement of Investment Disputes*, ICSID, dále „Středisko“). Účelem Střediska je usnadňovat smírčí nebo rozhodčí řešení sporů z investic mezi smluvními státy a občany druhých smluvních států.

⁷ LUKÁŠEK, Libor. *Komentované dokumenty ke studiu mezinárodního práva veřejného. I. díl (dokumenty politického a právního charakteru (1907 – 1963))*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2001. S. 93.

⁸ SCHEU: *Případy a materiály...*, s. 65.

⁹ Tamtéž.

2. Historický vývoj judičiálních mechanismů

K ucelenému výkladu o mezinárodní arbitráži a mezinárodním soudnictví patří i exkurz do historického vývoje těchto institutů. Nejdříve bude ve zkratce shrnut počátek vývoje řešení sporů. Následně bude popsán vznik Stálého rozhodčího soudu a Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, který se přetvořil do Mezinárodního soudního dvora. V poslední části bude uveden výčet dalších rozhodovacích orgánů na mezinárodní úrovni.

2.1 Počátky vývoje řešení mezinárodních sporů v současném pojetí

O mezinárodním právu lze hovořit až od období novověku, nicméně lze říci, že k vzájemnému působení mezi organizovanými entitami docházelo již dříve. Jednalo se především o smlouvy, institut vyjednávačů či o různé aliance, mírové dohody atp. Ve starověkém Řecku měly rozhodčí mechanismy svůj význam, ale naopak Římská říše se odmítala podrobit rozhodnutí neutrálního rozhodce.¹⁰

Ve větší míře můžeme o pokojném řešení mezinárodních vztahů hovořit především v období středověku. „Pokojné prostředky pro řešení sporů byly ve středověku jedním z nezbytných prvků právní soustavy.“¹¹ Z počátku byl arbitrem (rozhodcem) papež nebo jeho vyslanci a časem i císař a panovníci. Příkladem může být např. český král Jan Lucemburský, který byl rozhodcem ve sporu mezi Václavem, vévodou mazovským, a německým řádem v roce 1329.¹² Dále byly jako rozhodci jmenovány soukromé osoby (především vynikající právníci), univerzity (velkého uznání zastávala boloňská, padovská či perugijská právnická fakulta¹³) a města.¹⁴ Ve sporu se severoitalskými městy založily švýcarské kantony první stálé rozhodčí tribunály.¹⁵

Postupně se začala prosazovat anglosaská forma arbitráže, kdy byly utvářeny smíšené arbitrážní komise, které se skládaly ze tří či pěti odborníků – právníků i techniků. Tito

¹⁰ SCHEU, Harald Christian. *Problematika judičiálních mechanismů v současném mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha : Eurolex Bohemia, 2005. S. 49.

¹¹ DAVID, Vladislav. *Historie mezinárodního práva a jeho vědy*. 1. vydání. Brno: Aleko Praha, 1991. S. 33.

¹² Tamtéž, s. 34.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ SCHEU: *Problematika judičiálních mechanismů...*, s. 50.

¹⁵ DAVID: *Historie mezinárodního práva...*, s. 33.

odborníci byli příslušníky sporných stran a jejich předseda (lichý člen) byl příslušníkem třetího státu.¹⁶

Již v tomto období se setkáváme s myšlenkou založení mezinárodního soudu. Příkladem může být mírový návrh krále Jiřího z Poděbrad, který kolem roku 1464 navrhl ustavení evropského křesťanského spolku, který by všechny vzniklé spory řešil jednáním a současně zajistil obranu společných zájmů všech svých členů. Jiří z Poděbrad tím předběhl svou dobu o 500 let neboť jeho návrh lze připodobnit k Organizaci spojených národů, Evropské unii či Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Odpor Francie, který byl vyvolán obratnou diplomacií papeže, ale zhatil jeho plány.¹⁷

Judiciální mechanismy v podobě, jak je známe dnes, se vytvářely na konci 18. století a především v průběhu 19. století. Klasickým typem mezinárodních smluv jsou smlouvy o přátelství, obchodu a navigaci, kdy příkladem jedné z nich je *Treaty of Amity, Commerce and Navigation*, známá též jako *The Jay Treaty*¹⁸ z roku 1794. Smlouvu uzavřely Spojené státy americké s Velkou Británií. Tento dokument byl pojmenován podle amerického politika, diplomata, státníka a prvního předsedy Nejvyššího soudu Spojených států amerických Johna Jaye, který byl vyslancem Spojených států amerických při jednání s Velkou Británií.

Článek 5 této smlouvy stanoví, že rozhodnutí komisařů o hraničním toku River St. Croix bude konečné a nezvratné a v budoucnu nesmí být zpochybněno. V následujících článcích je upravena příslušnost dalších rozhodčích komisí pro kompenzaci škod způsobených Brity, kteří zabavovali americké lodě, pro majitele těchto lodí a dále k posouzení nároku britských občanů.

Podle této smlouvy byly uzavřeny i další dohody mezi USA a Velkou Británií a dále i mezi USA a jihoamerickými státy.

Druhou smlouvou uzavřenou mezi USA a Velkou Británií, která stála u zrodu moderní arbitráže, je *Treaty of Ghent* z roku 1814. 18. června 1812 vyhlásily Spojené státy americké válku Velké Británii. Důvodem byly spory o rozdělení území, sfér vlivu na severu USA a v oblasti námořního obchodu. Válka byla uzavřena mírovou smlouvou v Gentu dne 24. prosince 1814. Smlouva navrátila vztahy mezi USA a Velkou Británií do *status quo ante bellum*.

¹⁶ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. S. 547.

¹⁷ FRAIS, Josef. Jiří z Poděbrad. Král dvojího lidu. 1. vydání. Třebíč: Akcent, 2006. S. 81 – 82.

¹⁸ YALE LAW SCHOOL. *The Jay Treaty* [online]. 2008 [cit. 11. prosince 2010]. Dostupné na <http://avalon.law.yale.edu/18th_century/jay.asp>.

Případ, který ukázal výhody arbitráže i kontinentálním státům v Evropě je případ Alabama.¹⁹ V letech 1861 až 1865 probíhala severoamerická občanská válka. Velká Británie poskytla Konfederaci²⁰ vojenské lodě. Tyto lodě mohly opouštět anglické přístavy a zasahovat do války. Spojené státy žádaly po Velké Británii náhradu škody, protože Velká Británie jako neutrální země neměla zasahovat do válečného konfliktu. Vzhledem k tomu, že diplomatická jednání selhala, byl ustaven tribunál na základě *Treaty of Washington* ze dne 8. května 1871.

V čl. 1 Washingtonské smlouvy bylo zakotveno, že spor rozhodne pět rozhodců a byl zde podrobně popsán způsob jejich určení. Po jednom rozhodci jmenují strany sporu, další rozhodce určí italský král, švýcarský prezident a brazilský císař. Místem jednání byla určena Ženeva ve Švýcarsku.²¹

Na základě rozhodčího nálezu se Anglie stala odpovědnou za porušení pravidel válečné neutrality během občanské války a musela Spojeným státům americkým nahradit škodu ve výši 15,5 mil. US dolarů. Případ skončil „vítězstvím práva“ a upevnila se vážnost rozhodčího soudnictví, neboť do té doby odmítala Anglie přijmout arbitrážní výroky, které se dotýkaly Koruny.²²

Význam tohoto rozhodnutí spočíval i v tom, že na jeho základě došlo k setkání internacionalistů v Gentu, kde byl založen *L'Institut de droit international*, který se zabýval otázkou rozhodčích tribunálů v mezinárodním právu.²³

2.2 Vznik univerzálních institucí pro řešení mezinárodních sporů

2.2.1 Haagské mírové konference v letech 1899 a 1907 a vznik Stálého rozhodčího soudu

Na První haagské mírové konferenci v roce 1899 byla přijata Úmluva o pokojném vyřizování mezinárodních sporů (*Convention for the Pacific Settlement of International Disputes*²⁴). Konference byla svolána z podnětu cara Mikuláše II. s cílem zajistit skutečný a

¹⁹ SCHEU: *Problematika judičiálních mechanismů...*, s. 52.

²⁰ Confederate States of America – jedenáct států, které se odtrhly a vyhlásily nezávislost; Státy Unie považovaly odštěpení za nezákonné a Konfederaci neuznaly.

²¹ SCHEU: *Problematika judičiálních mechanismů...*, s. 53.

²² DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Lege, 2008. S. 62 – 63.

²³ Tamtéž, s. 54.

²⁴ PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *Convention for the Pacific Settlement of International Disputes* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <http://pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1187>.

trvalý mír a omezit ozbrojování. Výsledkem bylo zřízení Stálého rozhodčího soudu jako prvního globálního mechanismu pro řešení sporů mezi státy. Druhá haagská mírová konference v roce 1907 Úmluvu revidovala.²⁵

Úmluvu z roku 1899 podepsalo všech 26 států, které se účastnily První haagské mírové konference, a dalších 44 států se připojilo v roce 1907. V současnosti již 111 států přistoupilo k jedné či k oběma Úmluvám.²⁶

Úmluvu lze považovat za „základní stavební kámen budoucího systému a zásady mezinárodního práva týkající se problematiky mírového řešení sporů“²⁷. Na úvod v čl. 1 je uvedena potřeba řešení mezinárodních sporů pokojnou cestou a vyhnutí se síly. V případě neshody se smluvní mocnosti v čl. 2 dohodly, že se nejdříve obrátí na dobré služby či na zprostředkování. Dále je doporučeno, aby mocnost jako nezávislá třetí strana nabídla ve sporu z vlastní vůle své dobré služby nebo své zprostředkování.

V čl. 9 Úmluvy je zavedena Mezinárodní vyšetřovací komise (*International Commissions of Inquiry*). Vyšetřovací komise se zřídí v případě, že dojde ke sporu, kde nejde o čest a ani o podstatné zájmy a strany mají na věc rozdílné názory.

Velmi důležitou částí je část IV. Úmluvy, neboť ta pojednává o mezinárodní arbitráži. Tato část je rozdělena na čtyři kapitoly: kapitola I. – O rozhodčí spravedlnosti, kapitola II. – Stálý rozhodčí soud, kapitola III. – Rozhodčí řízení a kapitola IV. – Sumární rozhodčí řízení.

V čl. 37 je definována mezinárodní arbitráž, kdy se spory mezi státy řeší prostřednictvím soudců, jež si strany zvolí, a za současného respektování práva. Pokud se strany sporu dovolají rozhodčího soudu, jsou následně povinny podrobit se rozhodčímu nálezu.

V následujících člancích je arbitráž uznána jako nejúčinnější prostředek řešení mezinárodních sporů a je zde apelováno na státy, aby tohoto prostředku využívaly. Dále mohou být rozhodčí úmluvy uzavírány o sporech vzniklých (kompromis) i případných budoucích (kompromisní doložka). Co se týká sporů, na které se rozhodčí smlouva může nebo nemusí vztahovat, je zde ponecháno na vůli stran, zda se bude jednat o prostředek řešení všech sporů mezi konkrétními stranami, či pouze o zde vyjmenované druhy sporu.

Kapitola II. Úmluvy zřizuje Stálý rozhodčí soud (*Permanent Court of Arbitration*). V čl. 41 je stanoveno, že SRS byl zřízen První mírovou konferencí (1899). Jedná se o

²⁵ PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *History* [online]. 2010 [cit. 29. března 2011]. Dostupné na <http://pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1044>.

²⁶ PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *Member States* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <http://pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1038>.

²⁷ LUKÁŠEK: *Komentované dokumenty ...*, s. 85.

univerzální instituci pro řešení všech případů arbitráže, pokud samozřejmě nebude mezi stranami dohodnuta příslušnost jiné speciální rozhodovací instituce.

Sídlo SRS je v Haagu v Mírovém paláci. Kancelářské práce vykonává pro SRS Mezinárodní kancelář (*International Bureau*, dále „Kancelář“), která je zprostředkovatelem komunikace během schůzí SRS, má na starosti archiv a zajišťuje administrativní práce. Smluvní státy jsou zavázány předat Kanceláři ověřený opis uzavřené rozhodčí smlouvy a zavazují se také sdělit zákony, nařízení a listiny, které prokazují výkon rozhodnutí SRS. „Ač má však uvedený rozhodčí soud ve svém názvu *stálý*, stálou je pouze kancelář soudu a seznam osob, z nichž si strany mohou volit pro konkrétní spor rozhodce.“²⁸ Seznam rozhodců vede Kancelář. Každá smluvní strana může určit nanejvýše čtyři arbitry.

V kapitole III. je obsaženo rozhodčí řízení. Stanovená pravidla jsou smluvní mocnosti povinny dodržovat, pokud se strany sporu nedohodly na jiných pravidlech.

2.2.2 Generální akt o pokojném řešení mezinárodních sporů

Shromáždění Společnosti národů přijalo v září roku 1928 mnohostrannou úmluvu, která sjednocovala většinu arbitrážních nástrojů. Tato smlouva byla nazvána Generální akt o pokojném řešení mezinárodních sporů (*General Act for the Pacific Settlement of International Disputes*).²⁹

Významné bylo dělení sporů na právní a politické. Zatímco právní měl řešit rovnou SDMS, politickými se měla zabývat nejprve smírčí komise.³⁰

Úmluva byla do roku 1935 ratifikována 24 státy. Po druhé světové válce nepozbyla platnosti, ale v roce 1949 došlo k její revizi. Je tedy sporné, zda revidovaná verze platí pro státy, které jí neratifikovaly. Některé státy, např. Velká Británie v roce 1974, výslovně prohlásily, že se již necítí být vázány úmluvou z roku 1928.³¹

²⁸ KADLECOVÁ, Marta a kol. *Právní dějiny*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2005. S. 731.

²⁹ SCHEU: *Problematika judičiálních mechanismů...*, s. 65.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

2.2.3 Středoamerický soudní dvůr

První snahy o zřízení mezinárodního soudu vyvstaly na 2. haagské mírové konferenci v roce 1907. Příslušnost měla být dána pro právní spory, které by mu strany sporu předložily, a skládat se měl ze stálých, profesionálních a neodvolatelných soudců jmenovaných na 12 let. K uskutečnění této vize bohužel nedošlo z důvodu neshod při určení způsobu ustanovování soudců. Prvním mezinárodním soudem se proto stal Středoamerický soudní dvůr (*Central American Court of Justice*).³²

Soud byl zřízen v roce 1908 na základě smlouvy mezi Kostarikou, Guatemalou, Hondurasem, Nikaraguou a Salvadorem. Byl zřízen na dobu deseti let, ale poté již smlouva nebyla prodloužena, a tak v roce 1918 zanikl. Iniciativu ke zřízení soudu vedlo Mexiko a USA, kdy v roce 1906 byla do Washingtonu svolána mírová konference. Pět výše jmenovaných států pak podepsalo dohodu, ve které se zavázaly předložit vzájemné spory tomuto soudu. Sídlo soudu bylo v Kostarice.³³

Během deseti let své činnosti soud řešil pouze deset případů. „Pětkrát se na soud obrátili jednotlivci, třikrát jeden stát proti druhému státu a dvakrát jednal soud dokonce z vlastní iniciativy“³⁴.

2.2.4 Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti

Článek 14 zakládací listiny Společnosti národů (dále „SN“) obsahoval pověření pro Radu SN, aby vypracovala návrh na zřízení Stálého dvoru mezinárodní spravedlnosti (*Permanent Court of International Justice*)³⁵. Tento soud měl být příslušný nejen pro slyšení a rozhodnutí sporu mezinárodního charakteru, ale také pro vydání doporučení či dobrozdání o sporech či otázkách, které vynesou Rada SN nebo Shromáždění.³⁶

V roce 1920 jmenovala Rada SN na svém druhém zasedání výbor nezávislých právníků pod předsednictvím Belgičana barona Descampse. V srpnu 1920 byl návrh předložen Radě, která ho ještě v listopadu téhož roku po provedení několika změn předložila

³² KADLECOVÁ: *Právní dějiny*, s. 731.

³³ SCHEU: *Problematika judičiálních mechanismů...*, s. 61.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Publications of the Permanent Court of International Justice (1922-1946)* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/pcij/index.php?p1=9>>.

³⁶ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *History* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=1>>.

prvnímu Shromáždění SN v Ženevě. Shromáždění pověřilo svůj Třetí výbor, aby prověřil otázku statusu soudu. V prosinci 1920 předložil výbor návrh Shromáždění, které ho jednomyslně přijalo jako Statut SDMS.³⁷

Ke statutu musely jednotlivé členské státy samostatně přistoupit. Statut vstoupil v platnost po ratifikaci protokolu většinou členů.

Soudci SDMS byli voleni současně, ale nezávisle Radou i Shromážděním. První volba byla uskutečněna 14. září 1921. Sídlem SDMS se stal Palác míru (*The Peace Palace*), který sdílel s SRS. 30. ledna 1922 byl vypracován jednací řád SDMS a dne 15. února 1922 proběhlo inaugurační zasedání v čele s nizozemským právníkem Bernardem C. J. Loderem jako jeho předsedou.³⁸

Mezi lety 1922 až 1940 jednal SDMS ve 29 sporných případech mezi státy a vydal 27 posudků a stanovisek. Velký posun ve vývoji mezinárodního práva a řešení mezinárodních sporů byl po založení SDMS zřejmý. Na rozdíl od rozhodčích tribunálů byl stálý, s přesně vymezenými pravidly řízení, statutem, vlastním jednacím řádem, jeho jednání byla veřejná. V rozhodovací praxi se snažil dosáhnout určité kontinuity. SDMS byl přístupný pro všechny státy pro soudní řešení jejich sporů. Byl oprávněn vydávat posudky ke sporům či otázkám Rady nebo Shromáždění. Ač byly výslovně uvedeny prameny práva, které měl SDMS uplatňovat při rozhodování sporných případů či vydávání stanovisek, nebylo tím dotčeno právo soudu rozhodnout dle *ex aequo et bono*, pokud se na tom strany dohodly.³⁹

Vypuknutí druhé světové války znamenalo konec SDMS. Předposlední zasedání se konalo 4. prosince 1939. V roce 1940 přesídlil do Ženevy a v Haagu zůstal pouze jeden soudce s pár úředníky holandské národnosti.

2.2.5 Mezinárodní soudní dvůr

V roce 1942 poradce pro zahraniční věci Spojených států amerických a ministr zahraničních věcí Spojeného království deklarovali, že je nutné po válce zřídit mezinárodní soudní dvůr a Meziamerický právní výbor doporučil, aby pravomoci tohoto soudního orgánu byly ještě více rozšířeny, než byly u SDMS.⁴⁰

³⁷ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *History* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=1>>.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

Vláda Spojeného království se chopila iniciativy a v roce 1943 ustavila neformální mezispojenecký výbor pod vedením Sira Williama Malkina. Právníci z jedenácti zemí se sešli celkem devatenáctkrát a výsledkem byla zpráva ze dne 10. února 1944. Statut nového soudního dvora měl být založen na statutu SDMS a měla být zachována i poradní pravomoc. Státy by neměly být nuceny podřít se pravomoci nového dvora a soudní dvůr by neměl mít pravomoc zabývat se politickými záležitostmi.⁴¹

Spojené státy americké, Spojené království Velké Británie, SSSR a Čína se 9. října 1944 sešli v Dumbarton Oaks a usnesli se na zřízení obecné mezinárodní organizace, která by zajistila světový mír a bezpečnost a zahrnovala by i mezinárodní soud. V dubnu 1945 proběhlo ve Washingtonu zasedání výboru právníků zastupujících 44 států pod vedením G. H. Hackwortha (USA). Výbor připravil návrh statutu budoucího soudu, který byl předložen na konferenci v San Francisku trvající od dubna do června 1945. Celkem padesát států se zde usneslo na statutu Mezinárodního soudního dvora a položilo ho na roveň ostatním orgánům nově vzniklé Organizace spojených národů, což bylo také potvrzeno v čl. 92 Charty OSN.⁴²

V čl. 92 Charty se dále říká, že statut MSD je založen na statutu SDMS. Musela být provedena nezbytná opatření k převedení pravomoci SDMS na MSD. Nejdříve tedy bylo nutno SDMS zrušit. Poslední zasedání SDMS proběhlo v říjnu 1945, kde se projednalo předání archivů a majetku na nově zřízený MSD. Sídlo bylo zanecháno v Paláci míru. Soudci SDMS odstoupili dne 31. ledna 1946 a v dubnu 1946 byl SDMS formálně rozpuštěn.⁴³

Volby prvních členů MSD proběhly dne 6. února 1946 u prvního zasedání Valného shromáždění OSN a Rady bezpečnosti. Předsedou se stal José Gustavo Guerrero, který byl zároveň posledním předsedou SDMS. Úředníci SDMS byli převedeni pod MSD. Inaugurační veřejné zasedání proběhlo 18. 4. 1946. První případ byl MSD předložen v květnu 1947, kdy se jednalo o případ Korfského kanálu mezi Velkou Británií a Albánií. Konkrétně k činnosti MSD, k ustanovování soudců, průběhu řízení atp. bude pojednáno v následujících kapitolách.⁴⁴

⁴¹ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *History* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=1>>.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

2. 2. 6 Mezinárodní obchod a řešení sporů týkajících se mezinárodních investic

Mezinárodnímu obchodu se začal rozvíjet především v 18. a 19. století, kdy k němu docházelo především v rámci koloniální expanze, ale mezi státem investora a hostitelského státu neexistoval zvláštní vztah, jak jej známe dnes. Právní systém v koloniích byl svázán s právním systémem koloniálních mocností, které poskytovaly záruku ochrany pro investory. V tomto období tedy nebylo potřeba vytvářet zvláštní režim mezinárodního práva zaměřeného na ochranu investic. Ve státech, které nebyly pod správou koloniální mocnosti, byly vytvořeny enklávy, ve kterých se uplatňoval tzv. „kapitulační režim“. Zahraniční obchodníci mohli být podřízeni právnímu režimu svého domovského státu, což bylo vynucováno diplomatickými prostředky nebo vojenskou silou. Po druhé světové válce došlo k rozpadu kolonialismu, čímž vznikla potřeba ochrany zahraničních investic.⁴⁵

Ochrana investic je založena zejména na dvoustranných dohodách o vzájemné podpoře a ochraně investic (*Bilateral Investment Treaty*, dále „BIT“). Doposud se nepodařilo uzavřít žádnou mnohostrannou úmluvu.⁴⁶

Nejvýznamnějším dokumentem z oblasti mezinárodních investic je Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (*Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States*, dále „Washingtonská úmluva“). Washingtonská úmluva vzešla z podnětu Světové banky a byla sjednána dne 18. března 1965 ve Washingtonu. Tato úmluva zřídila Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic (*International Center for Settlement of Investment Disputes*, *ICSID*, dále „Středisko“) se sídlem v hlavní úřadovně Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj. Účelem Střediska je podle čl. 1 odst. 1 Washingtonské úmluvy usnadňovat smírčí nebo rozhodčí řešení sporů z investic mezi smluvními státy a občany druhých smluvních států.

Ve většině případů, které byly řešeny na základě úmluvy, daly státy přednost rozhodčímu řízení před smírčím.⁴⁷ V dnešní době je Středisko považováno za přední mezinárodní instituci, která se věnuje řešení investičních sporů.⁴⁸

Další institucí, která zajišťuje rozhodování sporů z mezinárodních obchodních smluv je Rozhodčí soud pod záštitou Mezinárodní obchodní komory (*International Chamber of*

⁴⁵ KALIŠ, Roman. Vývoj mezinárodního investování a právní úpravy mezinárodní ochrany investic. *Právní fórum (Wolters Kluwer ČR, a. s.)*, 2007, č. 6, s. 201.

⁴⁶ Tamtéž, s. 203.

⁴⁷ POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část. 5.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. S. 356.

⁴⁸ INTERNATIONAL CENTER FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES. *About ICSID* [online]. 2011 [cit. 13. dubna 2011]. Dostupné na <http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=ShowHome&pageName>AboutICSID_Home>.

Commerce, dále „ICC“) se sídlem v Paříži, který byl založen v roce 1923. „Na Rozhodčí soud ICC se mohou obracet jak soukromé subjekty, tak i státní instituce. Podmínkou je, že uzavřely dohodu obsahující doložku o rozhodčím řízení.“⁴⁹

Úkol ICC není rozhodovat spory, ale spočívá v organizační stránce, dohlíží na dodržování ICC Rozhodčích pravidel, ustanovování rozhodců nebo rozhodování o jejich odvolání. Důležitou funkcí ICC je kontrola a schválení rozhodčích nároků.⁵⁰

K nejstarším rozhodčím institucím patří *London Court of International Arbitration* (dále „LCIA“), který byl jako *London Chamber of Arbitration* založen v roce 1892. Novější podoba této instituce se datuje rokem 1998. V porovnání s ICC je řízení méně náročné na správu, což znamená, že LCIA má malý vliv na řízení a není oprávněn k přezkoumávání rozhodčích nároků.⁵¹

V roce 1917 byla založena *Stockholm Chamber of Commerce*. Významu získala tato arbitrážní instituce především v 70. letech 20. století, kdy byla během Studené války uznána ze strany USA i Sovětského svazu jako nezávislé centrum pro řešení obchodních sporů Východu a Západu. Přestože v důsledku politických změn sice ztratila později na svém významu, je počet projednávaných případů stále vysoký.⁵²

Další instituce jsou např. *American Arbitration Association* se sídlem v New Yorku nebo *Euro-Arab Chambers of Commerce* atp.⁵³ Všechny výše uvedené instituce slouží pro řešení sporů mezi jednotlivci, pro řešení obchodních sporů. Investiční spory řešené před Střediskem ale vycházejí ze stejných základů.

Významným pro rozvoj mezinárodní obchodní arbitráže byla zároveň úprava problematiky uznání a výkonu arbitrážních nálezů ve vnitrostátním právu. Za první pokus lze považovat Ženevský protokol ze dne 24. září 1923 a navazující Ženevská úmluva o výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 26. září 1927. Ženevská úmluva z roku 1927 byla v roce 1958 nahrazena Newyorskou úmluvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži byla přijata v roce 1961. Cílem všech těchto úmluv je úprava povinnosti národních soudů odkázat strany sporu na rozhodčí řízení, jestliže jedna ze stran požádala o rozhodnutí sporu pomocí arbitráže.⁵⁴

⁴⁹ SCHEU: *Problematika judičiálních mechanismů...*, s. 91.

⁵⁰ OPPERMANN, Julia-Marie. *Internationale Handelsschiedsgerichtsbarkeit und Verjährung*. Frankfurt am Main; Wien [u.a.]: Lang, 2009. S. 30.

⁵¹ OPPERMANN: *Internationale Handelsschiedsgerichtsbarkeit...*, s. 31.

⁵² Tamtéž.

⁵³ SCHEU: *Problematika judičiálních mechanismů...*, s. 91.

⁵⁴ Tamtéž.

Při samotné obchodní arbitráži lze vycházet z pravidel řízení vytvořených příslušnou rozhodčí institucí.

Na závěr je nutné zmínit se o Komisi OSN pro mezinárodní obchodní právo (*United Nations Commission on International Trade Law*, UNCITRAL), která vznikla v roce 1966 na základě rezoluce Valného shromáždění a jejímž úkolem je harmonizace pravidel pro obchodní transakce.⁵⁵ UNCITRAL schválila v roce 1976 rozhodčí pravidla, která jsou souborem procesních pravidel, na nichž se strany mohou dohodnout pro vedení rozhodčího řízení. Pravidla obsahují všechny aspekty rozhodčího procesu, model rozhodčí doložky, pravidla pro jmenování rozhodců, vedení řízení, pravidla týkající se rozhodčího nálezu.⁵⁶

V roce 2006 se Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo rozhodla rozhodčí pravidla UNCITRAL revidovat s cílem posílit účinnost rozhodčího řízení a efektivitu. Od 15. srpna 2010 jsou účinná nová rozhodčí pravidla UNCITRAL.⁵⁷

2.2.7 Další instituce s rozhodovací pravomocí na poli mezinárodního práva

Pro stručný výčet rozhodovacích orgánů je nutné se zmínit i o dalších tribunálech či soudech v oblasti mezinárodního práva. Následující text je rozdělen do několika oblastí mezinárodního práva. Nejprve je pojednáno o institucích zabývajících se mezinárodním právem trestním, následuje oblast lidských práv, mořské právo, rozhodčí orgány a na závěr jsou uvedeny dvě instituce, které sice neřeší spory mezi státy, ale mají mezinárodní povahu. S institucemi, které budou v této podkapitole rozpracovány, se v další části práce již nebude pracovat, neboť by se tím překročil rozsah práce a ta by ztratila svojí přehlednost.

V roce 1945 uzavřely čtyři spojenecké velmoci v Londýně Dohodu o stíhání a potrestání hlavních válečných zločinců evropských zemí Osy. K této dohodě byl připojen Statut Mezinárodního vojenského tribunálu, který následně zasedal v Norimberku.⁵⁸

V letech 1946 až 1948 působil vojenský tribunál v Tokiu, který byl zřízen Mezispojeneckou komisí pro Dálný východ k potrestání japonských válečných zločinců.

⁵⁵ UNCITRAL. *About UNCITRAL* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.uncitral.org/uncitral/en/about_us.html>.

⁵⁶ UNCITRAL. *1976 - UNCITRAL Arbitration Rules* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1976Arbitration_rules.html>.

⁵⁷ UNCITRAL. *2010 - UNCITRAL Arbitration Rules (as revised in 2010)* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/2010Arbitration_rules.html>.

⁵⁸ KADLECOVÁ: *Právní dějiny...*, s. 732.

Dne 25. května 1993 přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci 827, která založila Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (*The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*⁵⁹, ICTY) se sídlem v Haagu. Reakcí na krutosti, ke kterým došlo v roce 1994 během ozbrojených střetů extremistických kmenů Hutů a Tutsiů bylo vydání rezoluce 935, a tím vznik Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (*International Criminal Tribunal for Rwanda*⁶⁰, ICTR), jehož sídlem je Arusha v Tanzánii.

Zvláštní soud pro Sierra Leone (*The Special Court for Sierra Leone*, SCSL) byl v roce 2002 zřízen vládou Sierry Leone a OSN. Je příslušný k projednávání zločinů porušení mezinárodního humanitárního práva a právních předpisů Sierry Leone spáchaných od 30. listopadu 1996. „Šlo o první konflikt, v němž ve velkém počtu bojovali nezletilí (tzv. dětské vojáky), proto má Soud zvláštní senát pro mladistvé.“⁶¹ Sídlou soudu je ve Freetownu. Jedná se také o první mezinárodní trestní tribunál, který je financován výhradně z dobrovolných příspěvků od vlád a dosud obdržel příspěvky (v hotovosti i v naturáliích) z více než 40 států.⁶²

„Zvláštní panely ve Východním Timoru (*The East Timor Special Panels*) patří k tzv. smíšeným vnitrostátním tribunálům.“⁶³ Indonéské ozbrojené síly okupovaly od roku 1975 do roku 1999 Východní Timor. V roce 1999 bylo pod dohledem OSN uspořádáno referendum, v němž se obyvatelé vyslovili pro nezávislost. Milice, které podporovala indonéská armáda, začaly s násilnostmi na civilistech. Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci 1264, kterou bylo uloženo mezinárodním silám INTERFET (*International Force For East Timor*), aby obnovily mír a bezpečnost a zajistily humanitární pomoc. Následně byla ustavena Přejídná správa OSN na Východním Timoru (*United Nations Transitional Administration In East Timor*, UNTAET). Byly vytvořeny obvodní soudy pro trestní i ostatní věci a zvláštní panely u Obvodního soudu v Dili, jímž je svěřena výlučná pravomoc nad zločiny genocidy, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti, vraždou, mučením a sexuálními trestnými činy, spáchanými v období od 1. ledna do 25. října 1999. Nařízení UNTAET zakotvilo dva zvláštní panely z východotimorských a z mezinárodních soudců, které rozhodují na základě indonéského trestního práva platného v době spáchání zločinů, pokud je slučitelné s mezinárodním právem a předpisy vydanými UNTAET. Panely ukončily svoji činnost v květnu 2005.⁶⁴

⁵⁹ *The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*. Dostupné na <<http://www.icty.org/>>.

⁶⁰ *International Criminal Tribunal for Rwanda*. Dostupné na <<http://www.unictcr.org/>>.

⁶¹ David: *Mezinárodní právo...*, s. 264.

⁶² *The Special Court for Sierra Leone* [online]. 2011 [cit. 30. března 2011]. Dostupné na <<http://www.scs-sl.org/HOME/tabid/53/Default.aspx>>.

⁶³ David: *Mezinárodní právo...*, s. 264.

⁶⁴ Tamtéž, s. 264 – 265.

Od 17. dubna 1975 do 7. ledna 1979 vládl v Kambodži režim Rudých Khmerů, kdy zahynulo na tři miliony lidí. Poté vypukla občanská válka, která trvala až do roku 1998. OSN byla v roce 1997 požádána vládou o pomoc při stíhání vedoucích představitelů Rudých Khmerů, a proto byl na základě jejich dohody vytvořen vnitrostátní soud (*The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*, ECCC), aby prošetřil porušení kambodžského trestního práva, mezinárodního humanitárního práva a mezinárodních úmluv, kterými je Kambodža vázána, v období, kdy byli u moci Rudí Khmerové. ECCC prošetřuje zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a genocidu.⁶⁵

Ve výčtu mezinárodních trestních tribunálů ad hoc je nutné zmínit i Irácký nejvyšší tribunál se sídlem v Bagdádu, který je sice mimořádným vnitrostátním soudem, ale jeho Statut obsahuje mezinárodní prvky.⁶⁶ Posledním trestním tribunálem je Zvláštní tribunál pro Libanon, který vznikl na základě Rezoluce Rady bezpečnosti OSN s připojenou Dohodou mezi OSN a Libanonskou republikou. Tento tribunál má mandát pro stíhání osob odpovědných za útok ze dne 15. února 2004, který skončil smrtí bývalého libanonského premiéra Rafiqa Haririho a dalších osob.⁶⁷

Římským statutem ze dne 17. července 1998 byl zřízen Mezinárodní trestní soud (*The International Criminal Court*, dále ICC). Římský statut vstoupil v platnost dne 1. července 2002 po ratifikaci 60 zemí. ICC je nezávislá mezinárodní organizace a není součástí systému OSN. Sídlo ICC je v Haagu. Soudní výlohy jsou financovány především smluvními státy, ale i příspěvky od vlád, mezinárodních organizací, jednotlivců, právnických osob a dalších subjektů.⁶⁸ ICC je nezávislý, stálý soud, který má mandát pro stíhání osob obviněných z nejzávažnějších trestných činů mezinárodního významu (genocida, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny).⁶⁹

Na základě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z Říma roku 1950 byl založen Evropský soud pro lidská práva. Sídlo soudu je ve Štrasburku. Další soudy z oblasti lidských práv jsou např. Africký soud pro lidská práva, který je zatím nováčkem

⁶⁵ THE EXTRAORDINARY CHAMBERS IN THE COURTS OF CAMBODIA. *Introduction to the ECCC* [online]. 2011 [cit. 1. května 2011]. Dostupné na <<http://www.eccc.gov.kh/en/about-eccc/introduction>>.

⁶⁶ David: *Mezinárodní právo...*, s. 266.

⁶⁷ SPECIAL TRIBUNAL FOR LEBANON. *About the STL* [online]. 2011 [cit. 1. května 2011]. Dostupné na <<http://www.stl-tsl.org/section/AbouttheSTL>>.

⁶⁸ THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT. *About the Court* [online]. 2011 [cit. 1. května 2011]. Dostupné na <<http://www.icc-cpi.int/Menus/ICC/About+the+Court/>>.

⁶⁹ THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT. *ICC at a glance* [online]. 2011 [cit. 1. května 2011]. Dostupné na <<http://www.icc-cpi.int/menus/icc/about%20the%20court/icc%20at%20a%20glance/icc%20at%20a%20glance?lan=en-GB>>.

mezi mezinárodními soudy, kdy první rozsudek byl vydán v roce 2009. V roce 1979 byl založen Meziamerický soud pro lidská práva se sídlem v San José.⁷⁰

V roce 1996 začal působit Mezinárodní tribunál pro mořské právo (*International Tribunal for the Law of the Sea*, ITLOS) se sídlem v Hamburku. Jedná se o mezinárodní organizaci, jejíž postavení vyplývá z Úmluvy o mořském právu a z jejího Statutu.⁷¹

Co se týká dalších rozhodčích orgánů vedle SRS jen se stručně lze uvést Orgán pro řešení sporů v rámci Světové obchodní organizace, WTO, a nově zřízený Odvolací orgán. V rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) působí Smírčí a rozhodčí soud OBSE.

V roce 1950 byl Valným shromážděním OSN založen Správní tribunál (*The United Nations Administrative Tribunal*, UNAT) za účelem řešení sporů mezi zaměstnanci OSN a mezi zaměstnanci a OSN. Tribunál zasedá dvakrát ročně, v Ženevě a v New Yorku.⁷²

Evropský soud pro veřejnou službu vznikl na základě rozhodnutí Rady EU v roce 2004 a o rok později došlo k jeho konečnému ustavení. Jeho úkolem je řešit spory zaměstnanců orgánů EU. Působí při Soudu prvního stupně a sídlí v Lucemburku.⁷³

⁷⁰ *The Inter-American Court of Human Rights* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <<http://www.corteidh.or.cr/index.cfm>>.

⁷¹ *International Tribunal for the Law of the Sea* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <http://www.itlos.org/start2_en.html>.

⁷² *The United Nations Administrative Tribunal* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <<http://untreaty.un.org/unat/Overview.htm>>

⁷³ EUROSKOP.CZ. *Soud pro veřejnou službu* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <<http://www.euroskop.cz/103/sekce/soud-pro-verejnou-sluzbu/>>

3. Jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů

Pojem jurisdikce v sobě zahrnuje dva termíny, pravomoc a příslušnost. Pravomoc lze definovat jako souhrn oprávnění určitého orgánu jednat a rozhodovat v určitých záležitostech. Příslušnost je chápána jako rozsah působnosti mezi jednotlivými rozhodovacími orgány, vymezuje „okruh situací, jimiž se určitý mezinárodní rozhodovací orgán může zabývat“⁷⁴.

Ve vnitrostátním právu bývají tyto dva pojmy striktně rozlišovány, ale v mezinárodním soudnictví otázka příslušnosti konkrétního rozhodovacího orgánu není oddělena od pravomoci a zároveň s ní do značné míry splývá. Další odlišností od vnitrostátního soudnictví je neexistence instančně nadřazeného soudu, kdy každý mezinárodní orgán rozhoduje o své pravomoci a příslušnosti sám (tzv. *compétence de la compétence*, či *Kompetenz-Kompetenz*).⁷⁵

3.1 Mezinárodní soudní dvůr

Mezinárodní soudní dvůr je příslušný pro dva typy řízení: řeší právní spory mezi státy, které mu byly předloženy (sporné řízení) a vydává posudky o kterékoli právní otázce na žádost orgánů OSN a specializovaných mezinárodních organizací. Co se týká posudkového řízení, výsledkem je právně nezávazný posudek, o který mohou žádat oprávněné orgány nebo organizace. Žádost o vydání posudku se může týkat podle čl. 96 odst. 1 u Valného shromáždění nebo Rady bezpečnosti kterýchkoliv právních otázek a podle odst. 2 u jiných orgánů OSN a zvláštních orgánů, které k tomu mohou být Valným shromážděním kdykoli zmocněny, se mohou posudky týkat otázek, které vznikají v oboru jejich činnosti. Posudek tedy obsahuje názor členů Dvora a netýká se meritorního rozhodnutí ve věci. Dále tedy bude pojednáno pouze o tzv. sporném řízení MSD.

Dvůr je příslušný pouze pro spory právní povahy, jak vyplývá z čl. 36 odst. 3 Charty a čl. 36 odst. 2 Statutu MSD.⁷⁶

Příslušnost Dvora je fakultativní, neboť není dána obecným mezinárodním právem povinnost států předkládat Dvoru své spory. Pouze státy, které jsou členskými státy OSN a

⁷⁴ ŠTURMA: *Konkurující jurisdikce...*, s. 14.

⁷⁵ Tamtéž, s. 15.

⁷⁶ POTOČNÝ: *Mezinárodní právo...*, s. 363.

další státy, které se staly smluvními stranami Statutu Dvora, nebo které uznaly jeho pravomoc za určitých podmínek, mohou být stranami v řízení přede Dvorem. „Pouhou účastí na Statutu MSD není ještě dána věcná příslušnost MSD.“⁷⁷ Způsoby založení pravomoci k zahájení řízení před MSD jsou: kompromis, kompromisní doložka, opční prohlášení a forum prorogatum a nakonec lze založit pravomoc i konkludentně bez námitky nepřislusnosti.

Účastníci Statutu mohou založit příslušnost Dvora formou kompromisu, tedy dohodou o předložení konkrétního sporu k rozhodnutí Dvoru (čl. 37 Statutu). Takovouto dohodu uzavřelo např. Maďarsko se Slovenskem v roce 1993 ve věci provádění a ukončení platnosti Smlouvy o výstavbě vodních děl na Dunaji (Gabčíkovo-Nagyymaros) z roku 1977. Případ se u Dvora zaregistroval dne 2. července 1993 na základě dopisu, kterým Maďarsko a Slovensko oznámily uzavření zvláštní dohody o příslušnosti MSD.⁷⁸

Uzavřená smlouva může obsahovat doložku o obligatorní jurisdikci MSD, v níž strany smlouvy přijímají jurisdikci Dvora pro určitou kategorii případných budoucích sporů. Příkladem může být Evropská úmluva pro mírové urovnávání sporů z roku 1957, která se stala základem pro příslušnost Dvora ve sporu mezi Dánskem, Nizozemím a Spolkovou republikou Německo ve věci kontinentálního šelfu Severního moře.⁷⁹

Státy, které jsou smluvními stranami Statutu Dvora, mohou podle čl. 36 odst. 2 opčním prohlášením „kdykoli prohlásit, že uznávají vůči každému jinému státu, který přijímá stejný závazek, za závaznou *ipso facto* a bez zvláštního ujednání příslušnost Dvora ve všech právních sporech, které se týkají výkladu některé smlouvy, kterékoli otázky mezinárodního práva, existence jakékoli skutečnosti, která by, jestliže by byla prokázána, zakládala porušení některého mezinárodního závazku, druhu nebo rozsahu náhrady, kterou je nutno dát za porušení některého mezinárodního závazku.“ Taková prohlášení lze učinit nepodmínečně nebo s podmínkou vzájemnosti, pokud jde o určitý počet států nebo určité státy anebo na určitou dobu. Toto prohlášení se uloží u generálního tajemníka Organizace spojených národů, který dodá jejich opisy účastníkům statutu a tajemníku Dvora. Celkem bylo dosud u generálního tajemníka OSN uloženo 66 prohlášení států.⁸⁰

Státy mohou v tomto prohlášení uvést i výhradu k příslušnosti MSD. Např. Spolková republika Německo vyjmula z příslušnosti MSD spory, kdy se smluvní strany dohodly, že se

⁷⁷ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. S. 559.

⁷⁸ POTOČNÝ: *Mezinárodní právo...*, s. 363.

⁷⁹ Tamtéž, s. 363 – 364.

⁸⁰ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Declarations Recognizing the Jurisdiction of the Court as Compulsory* [online]. 2011 [cit. 6. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/jurisdiction/index.php?p1=5&p2=1&p3=3>>.

obrábí na jiný způsob mírového urovnání, jakýkoli spor, který se týká nasazení ozbrojených sil v zahraničí a účast v takovém nasazení, spory týkající se vojenských účelů na území Spolkové republiky Německo, včetně jeho vzdušeného prostoru, námořních oblastí, které podléhají jeho jurisdikci a nakonec vyjmulo i jakékoli spory, u nichž jiné strany sporu přijaly povinnou jurisdikci MSD pouze ve vztahu pro účely sporu, nebo v případě přijetí povinného pravomoci Soudního dvora jakoukoli jinou stranu, méně než dvanáct měsíců před podáním žádosti přinášet sporu před Soudem.⁸¹

Pokud stát neuznává pravomoc Soudního dvora v době, kdy je proti němu podán návrh na zahájení řízení, má tento stát, jak je uvedeno v čl. 38 odst. 5 Jednacího řádu MSD, možnost přijmout pravomoc Dvora a následně umožnit Soudnímu dvoru rozhodnout ve věci. Dvůr tak má pravomoc k datu přijetí na základě pravidla forum prorogatum. Příkladem může být případ *Djibuti v. Francie* ve věci trestní spolupráce.⁸²

Souhlas s příslušností MSD může být dán i konkludentně, kdy stát začne projednávat spor před Dvorem, aniž by uplatnil námitku jeho nepřislusnosti.⁸³

Jak již bylo uvedeno výše, neexistuje žádný instančně nadřazený soud, který by rozhodoval o pravomoci či příslusnosti MSD. Předběžné námitky k příslusnosti Dvora byly vzneseny v celkem 36 případech, příkladem lze uvést případ *Korfský průliv (Velká Británie v. Albánie)*, *Nottebohm (Lichtenštejnsko v. Guatemala)*, případ *Práva průchodu přes indické území (Portugalsko v. Indie)* atp.⁸⁴

3.2 Stálý rozhodčí soud

Rozhodování sporů před Stálým rozhodčím soudem je dáno vůlí stran přistoupit k arbitrážnímu řízení a je právním závazkem realizovaným v dobré víře.⁸⁵ Souhlas může mít formu dohody ad hoc, speciální arbitrážní dohody, kompromisní doložky obsažené v jiné

⁸¹ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Declarations Recognizing the Jurisdiction of the Court as Compulsory. Germany* [online]. 2011 [cit. 6. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/jurisdiction/index.php?p1=5&p2=1&p3=3&code=DE>>.

⁸² INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Certain Questions of Mutual Assistance in Criminal Matters (Djibouti v. France)* [online]. 2011 [cit. 15. května 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/files/136/14550.pdf>>.

⁸³ POTOČNÝ: *Mezinárodní právo...*, s. 365.

⁸⁴ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Basis of the Court's Jurisdiction* [online]. 2011 [cit. 6. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/jurisdiction/index.php?p1=5&p2=1&p3=2#2>>.

⁸⁵ ČEPELKA: *Mezinárodní právo veřejné...*, S. 551 – 552.

smlouvě nebo souhlasu daného mlčky.⁸⁶ Pravomoc téměř splývá se zahájením řízení před SRS.

Kompromisem, dohodou o rozhodcích se již existující spor odevzdává k řešení rozhodcům. V dohodě je obsaženo vymezení sporu a způsob určení rozhodců. „Např. Velká Británie a Řecko sjednaly v roce 1955 dohodu o předání Ambatielova nároku rozhodčímu řízení.“⁸⁷

Rozhodčí doložkou se státy zavazují v určité smlouvě předkládat rozhodcům spory, které by mezi nimi vznikly ze smlouvy, nebo i jen z její části. Příkladem může být Úmluva o tranzitním obchodu vnitrozemských států, kde je v čl. 16 odst. 1 stanoveno, že „jakýkoliv spor, který by vznikl o výkladu nebo provádění ustanovení této Úmluvy a který by nemohl být vyřešen jednáním nebo jinými smírnými prostředky v době devíti měsíců, bude na žádost kterékoliv ze stran předložen rozhodčímu řízení.“⁸⁸

Dále mohou státy uzavřít speciální dohodu, kdy se zavážou, že všechny své budoucí spory, které blíže určí ve smlouvě, budou řešit cestou rozhodčího řízení. Pokud není uzavřena žádná z výše uvedených dohod a státy začnou projednávat spor před rozhodci, aniž by uplatnily námitku jeho nepřislusnosti, je souhlas dán konkludentně.⁸⁹

3.3 Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic

Spory, k nimž má Středisko pravomoc, jsou uvedeny v Kapitole II. Washingtonské úmluvy. Aby mohlo proběhnout rozhodčí řízení a byla dána soudní pravomoc Střediska, musí se podle čl. 25 jednat o právní spor vznikající z investice mezi členským státem Washingtonské úmluvy a občanem jiného smluvního státu. Pod pojmem „občan“ jsou zahrnuty fyzické i právnické osoby. Dále je nutný písemný souhlas s předložením sporu Středisku. „Tento souhlas může být založen dvoustrannými smlouvami o ochraně a podpoře investic. Např. čl. 10 odst. 2 Dohody mezi ČSFR a Francouzskou republikou z roku 1990 nebo čl. 6 odst. 3 písm. b) (i) Dohody mezi USA a ČSFR z roku 1991.“⁹⁰ Souhlas nelze jednostranně odvolat.

⁸⁶ ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. S. 189.

⁸⁷ ONDŘEJ: *Mezinárodní právo...*, s. 189.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ POTOČNÝ: *Mezinárodní právo...*, s. 357.

Vzhledem k tomu, že Středisko řeší spory z investic, je vhodné vymezit, co mezinárodní investice vůbec je, neboť její vymezení následně určuje jurisdikci Střediska.

V první řadě se jedná o pojem ekonomický a lze ho definovat jako „převod hmotného nebo nehmotného majetku z jedné země do země jiné, za účelem použití v této zemi k vytváření zisku, a to za úplné či částečné kontroly majitele tohoto majetku“⁹¹ S touto ekonomickou definicí se kryje objektivní přístup k vymezení pojmu investice. Subjektivní přístup je založen na úmyslu stran, co se rozhodnou za investice označit.⁹²

Washingtonská úmluva nedefinuje pojem investice. Středisko tedy doporučuje, aby strany uvedly ve smlouvě i označení konkrétní transakce jako investice ve smyslu Washingtonské úmluvy, čímž by se potvrdila pravomoc Střediska, ale autonomie stran není neomezená, proto se při vymezení pojmu investice vychází z rozhodovací praxe. Koncem 90. let bylo vydáno rozhodnutí ve věci *Fedax N. V. v. Republic of Venezuela* a ve věci *ČSOB v. Slovenská republika*, ve kterých byla uznána pravomoc Střediska k rozhodování sporů vzniklých z úvěrových smluv. Tato rozhodnutí nastolila liberální směr při určování pravomoci a při určování, co je investice. „Ve věci *Fedax* tribunál prohlásil, že základními znaky investice je: určitá doba trvání, pravidelný zisk, přijetí rizika a závazek rozvoje a význam pro rozvoj hostitelského státu.“⁹³ Liberálním směrem pokračovala i další rozhodnutí ve věcech *Salini, SGS v. Pakistan* a *SGS v. Philippines*, která se ale odlišují metodologickým přístupem a význam se zde přikládá i subjektivním a objektivním znakům investice.⁹⁴

Ve věci *Salini* muselo Středisko rozhodnout, zda smlouva o výstavbě může být považována za investici ve smyslu Washingtonské úmluvy, což nakonec bylo v rozhodnutí potvrzeno. Rozhodnutí tedy založilo extenzivní výklad pravomoci Střediska i na spory, které nenaplnují objektivní znaky investice.⁹⁵

Limity liberálního směru lze ukázat na věci *Mihaly v. Sri Lanka*, kdy bylo rozhodnuto, že před-investiční výdaje nespadají pod termín investice, čímž byla vyloučena pravomoc Střediska. Kdyby totiž tento směr pokračoval dále a rozšířil by pojem investice na další ekonomické operace, mohlo by se Středisko stát obecným rozhodčím soudem.⁹⁶

Pro vymezení pojmu investice jako první zformuloval profesor mezinárodního práva na Vídeňské univerzitě Christoph Schreuer pět kritérií, podle nichž se investice vyznačují

⁹¹ KALIŠ, Roman. *Mezinárodní investice jako předmět ochrany poskytované mezinárodním právem investičním. Právní fórum (Wolters Kluwer ČR, a. s.), 2008, č. 11, s. 467.*

⁹² Tamtéž, s. 467 - 468.

⁹³ Tamtéž, s. 470.

⁹⁴ Tamtéž, s. 469.

⁹⁵ KALIŠ: *Mezinárodní investice...*, s. 470.

⁹⁶ Tamtéž.

určitým trváním, určitou pravidelností příjmů, převzetím rizika, vynaložením významných prostředků či vkladem a přínosem pro rozvoj hostitelského státu. Těchto pět kritérií bylo nazváno jako tzv. Salini test.⁹⁷

Poprvé se rozhodčí tribunál zabýval vymezením pojmu investice v případě Fedax, který byl prvním případem, kde hostitelský stát zpochybnil existenci investice. V závěru rozhodčího nálezu bylo zmíněno i pět výše uvedených kritérií. V samotném případě Salini v. Maroko rozhodčí tribunál použil z pěti kritérií pouze čtyři, kdy opominul kritérium pravidelnosti zisků a příjmů, což ale bylo později do analýzy existence investice přidáno.⁹⁸

Dále je ještě nutné se zmínit o čl. 25 odst. 2 Washingtonské úmluvy, který definuje, kdo je občanem jiného smluvního státu. Pod pojmem „občan“ jsou zahrnuty fyzické i právnické osoby. K této problematice lze uvést např. případ *Letco v. Liberia*, kdy bylo rozhodnuto, že pokud smluvní stát uzavře investiční dohodu s doložkou o jurisdikci ICSID s právnickou osobou pod zahraniční kontrolou, ale se stejnou státní příslušností s vědomím, že spor bude podléhat jurisdikci ICSID, souhlasí zároveň s tím, že se bude s touto společností zacházet jako s občanem jiného smluvního státu podle čl. 25 odst. 2 Washingtonské úmluvy.⁹⁹ Dalšími případy, které jsou významné pro výklad článku 25 odst. 2 Washingtonské úmluvy, jsou např. *Amco Asia Corporation and others v. Republic of Indonesia*, *Klockner v. Cameroon* atp..

Na základě čl. 25 odst. 4 může kterýkoli smluvní stát v době ratifikace, přijetí nebo schválení Washingtonské úmluvy nebo i později určit druh či druhy sporů, které budou podřízeny soudní pravomoci Střediska.

Pokud strany souhlasí s rozhodčím řízením podle Washingtonské úmluvy, je tímto souhlasem podle čl. 26 vyloučeno použití jiného prostředku řešení sporů. Smluvní stát může ale vyžadovat vyčerpání místních prostředků řešení sporů jako podmínku pro předstoupení před rozhodčí řízení.

Pokud smluvní stát a občan jiného státu souhlasí s předložením sporu před rozhodčí soud, žádný smluvní stát nesmí na základě čl. 27 poskytnout diplomatickou ochranu svému občanu, který je stranou sporu. Diplomatická ochrana v tomto případě nezahrnuje neformální diplomatické výměny pro účel usnadnění řešení sporu.

⁹⁷ SEKANINA, Ondřej. Salini test a posuzování existence investice v arbitrážích vedených podle rozhodčích pravidel Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic (ICSID). *Jurisprudence*, 2008, č. 7, s. 11 - 12.

⁹⁸ Tamtéž, s. 12.

⁹⁹ *THE JURISDICTION OF ICSID: the application of the article 25 of convention on the settlement of investment disputes between states and nationals of other states*. [online]. 2011 [cit. 3. května 2011]. Dostupné na <<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2003-52-03/AUHF-2003-52-03-Akyuz.pdf>>.

Jak je uvedeno již v úvodu této kapitoly, bude jakákoli námitka vznesená stranou ve sporu, že spor nespadá do soudní pravomoci soudu, posouzena tímto soudem – tzv. *Kompetenz-Kompetenz*. Jedná se o obecný prvek mezinárodních rozhodovacích orgánů.

3.4 Zhodnocení

Porovnávat a hodnotit navzájem všechny tyto tři instituce zároveň nelze. SRS a Středisko jsou rozhodčími orgány a jsou založeny na podobném základě. MSD a SRS jsou univerzálními orgány pro řešení mezinárodních sporů a lze na nich ukázat rozdíly a případné přednosti mezinárodního soudnictví či arbitráže. I tak lze ale nalézt jednu zásadní podobnost těchto tří institucí, a to neexistenci instančně nadřazeného soudu, který by rozhodoval o pravomoci a příslušnosti. O své jurisdikci tedy rozhoduje každý mezinárodní orgán sám (tzv. *compétence de la compétence*, či *Kompetenz-Kompetenz*).¹⁰⁰

Ve srovnání Střediska a SRS, má Středisko striktně vymezenou soudní pravomoc a musí být splněny všechny podmínky čl. 25 odst. 1 Washingtonské úmluvy, aby mohl spor probíhat – právní spor z investice mezi smluvním státem a občanem jiného smluvního státu, o němž strany ve sporu písemně souhlasí s předložením Středisku. Zde může strana sporu narazit na pochybnosti, zda vůbec bude Střediskem uznána jurisdikce. Je nutné splnit všechny podmínky uvedené v čl. 25 odst. 1 Washingtonské úmluvy, který je dále vyložen v předchozích rozhodnutích Střediska – především, co se týká, definice pojmu „investice“ a „občan jiného smluvního státu“. Středisko je tedy ve srovnání se SRS i MSD velmi úzce specializované.

MSD a SRS rozhodují právní spory, které na ně státy vznesou. Pravomoc SRS téměř splývá se zahájením řízení. Stranami řízení přede Dvorem mohou být pouze státy, které jsou členskými státy OSN a další státy, které se staly smluvními stranami Statutu Dvora, nebo které uznaly jeho pravomoc za určitých podmínek. Založit příslušnost u MSD i SRS lze obdobně tak, že existující spor se tzv. kompromisem předloží k vyřešení jedné nebo druhé instituci, dále lze dohodnout ve smlouvě, že se případné spory budou řešit před konkrétním orgánem. U obou institucí lze založit příslušnost i konkludentně, tedy bez vznesení námítky nepřislušnosti.

¹⁰⁰ ŠTURMA: *Konkurující jurisdikce...*, s. 14.

Státy mohou také uzavřít speciální dohodu, ve které se zavážou, že všechny své budoucí spory, které blíže určí ve smlouvě, budou řešit cestou rozhodčího řízení před SRS. U MSD mohou státy opčním prohlášením kdykoli prohlásit, že uznávají vůči každému jinému státu, který přijímá stejný závazek, za závaznou příslušnost Dvora ve všech právních sporech podle čl. 36 odst. 2 Statutu. MSD navíc připouští možnost přijmout pravomoc až následně na základě pravidla *forum prorogatum*.

V uznání jurisdikce tedy nejsou velké rozdíly mezi MSD a SRS. Příslušnost lze založit podobnými způsoby, obě instituce řeší právní spory mezi stranami. Středisko je velmi úzce specializované na konkrétní skupinu sporů. V případě, že se vyskytne spor z investic, lze předpokládat, že ho strany sporu předloží k rozřešení Středisku. Ostatní spory se předloží buď před MSD, nebo před SRS, nebo samozřejmě před jiný mezinárodní orgán řešící spory a zde bude záležet na dalších kritériích pro soudnictví či arbitráž.

4. Subjekty rozhodování

Subjektem rozhodování je při rozhodování mezinárodních sporů několikačlenný sbor osob, které jsou do své funkce jmenovány na základě stanovených pravidel, nebo i samosoudce. V následujících podkapitolách bude rozebráno, jak se vytváří samotný rozhodovací orgán, a tedy jak jsou do svých funkcí ustanovováni jednotliví členové rozhodovacího orgánu. Na závěr se porovnají a zhodnotí jednotlivé instituce z hlediska ustanovování jednotlivých členů do funkce i subjektu rozhodování jako celku.

4.1 Členové Mezinárodního soudního dvora

Ustanovování soudců MSD a jejich volba je podrobně popsána ve Statutu MSD, kdy kapitola I. v čl. 2 až čl. 34 obsahuje organizaci Dvora. Dále jsou ustanovení o soudcích obsažena v Jednacím řádu MSD z roku 1978 v čl. 1 až 29.

Dvůr se skládá z patnácti soudců.¹⁰¹ Osoba soudce musí mít vysokou morální úroveň a musí být ve své zemi způsobilá ke jmenování do nejvyšších soudních úřadů nebo musí být uznávaným znalcem mezinárodního práva.

Mezi členy Dvora nemohou být dva příslušníci téhož státu. Pokud by jeden člen mohl být považován za příslušníka více států, má se za to, že je příslušníkem státu, kde obvykle vykonává svá občanská a politická práva. Dále musí Dvůr představovat hlavní formy civilizace a hlavní právní systémy světa. Praxe rozdělila členství ve Dvoru mezi hlavní oblasti světa následovně: z Afriky pocházejí tři členové, z Latinské Ameriky a Karibiku dva členové, z Asie tři, západní Evropy a dalších států pět členů a z východní Evropy dva členové, což odpovídá členství v Radě bezpečnosti. Ačkoli nemá žádná země nárok na členství, jsou členy vždy národní příslušníci stálých členů Rady bezpečnosti.¹⁰² Jedinou výjimkou byla Čína, která v letech 1967 až 1984 neměla u MSD žádného svého příslušníka.¹⁰³

¹⁰¹ Současní členové soudního dvora (duben 2011): předseda Hisashi Owada (Japonsko), místopředseda Peter Tomka (Slovensko), Abdul G. Koroma (Sierra Leone), Awn Shawkat Al-Khasawneh (Jordan), Bruno Simma (Germany), Ronny Abraham (France), Kenneth Keith (New Zealand), Bernardo Sepúlveda-Amor (Mexico), Mohamed Bennouna (Morocco), Leonid Skotnikov (Russian Federation), Antônio A. Cançado Trindade (Brazil), Abdulqawi Ahmed Yusuf (Somalia), Christopher Greenwood (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland), Xue Hanqin (China) Joan E. Donoghue (United States of America)

¹⁰² INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Members of the Court* [online]. [cit. 4. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=2>>.

¹⁰³ *The International Court of Justice*. ICJ The Hague, 2004. S. 24.

Skupiny států u Stálého rozhodčího dvora navrhnou osoby do seznamu a samotné členy Dvora zvolí Valné shromáždění a Rada bezpečnosti (bez možnosti použít v Radě bezpečnosti právo veta¹⁰⁴). Pokud někteří členové Spojených národů nejsou zastoupeni u Stálého rozhodčího soudu, navrhuje uchazeče skupiny států jmenované k tomuto cíli vládami podle podmínek čl. 44 Úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1907 o jmenování členů Stálého rozhodčího soudu. Valné shromáždění na doporučení Rady bezpečnosti stanoví podmínky, za nichž stát, který je účastníkem Statutu, ale není členem Organizace spojených národů, může účastnit volby členů Dvora, není-li zvláštní dohody. „Takovým účastníkem se stalo Švýcarsko v roce 1947 (tehdy ještě nebylo členem OSN), Lichtenštejnsko (1950) a San Marino (1953). Spolková republika Německo ještě před vstupem do OSN předložila Dvoru dva své mezinárodní spory.“¹⁰⁵

Generální tajemník OSN vyzve písemně tři měsíce přede dnem volby členy SRS ze států, které jsou stranami zúčastněnými na Statutu, a členy skupin států, aby v dané lhůtě jmenovali po státních skupinách osoby způsobilé ujmout se úřadu člena Dvora. Nelze jmenovat více než čtyři osoby, kdy dvě musí být cizí státní příslušnosti. Skupina států by se měla o návrhu osob poradit s odborníky práva ve své zemi. Abecední seznam navržených osob předloží generální tajemník Valnému shromáždění a Radě bezpečnosti, kteří provedou volbu členů Dvora nezávisle na sobě.

Ke zvolení je nutné dosáhnout naprosté většiny hlasů ve Valném shromáždění i v Radě bezpečnosti. Pokud dosáhne naprosté většiny více příslušníků téhož státu, považuje se za zvoleného pouze nejstarší z nich. Pokud se neobsadí všechna místa, koná se druhá a popřípadě i třetí volební schůze.¹⁰⁶ V zájmu zajištění kontinuity se koná volba členů každé tři roky.

Volby se konají v New Yorku u příležitosti ročního podzimního zasedání Valného shromáždění. Členové Dvora nastupují do své funkce podle čl. 2 Jednacího řádu 6. února následujícího roku, což je datum, kdy do funkce nastupovali členové při první volbě v roce 1946.

Členové Dvora jsou voleni na devět let s možností opětovné volby. Členové zastávají svou funkci, dokud jejich místa nebudou obsazena, a již započaté případy jsou povinni

¹⁰⁴ DAVID, Vladislav a kol.. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2008. S. 347.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Pokud ani po třetí schůzi nejsou obsazena všechna místa, může být na žádost Valného shromáždění nebo Rady bezpečnosti utvořen společný výbor o šesti členech, kdy vždy po třech jmenuje Shromáždění a Rada. Tento výbor má za úkol vybrat naprostou většinou jednu osobu pro každé volné místo a navrhnout jí Shromáždění a Radě ke schválení. Výbor se také může jednomyslně dohodnout na osobě, která sice není v seznamu navržených osob, ale splňuje požadované podmínky.

dokončit. Člen Dvora se může vzdát své funkce, učiní-li oznámení o tom předsedovi Dvora, který to pak následně sdělí generálnímu tajemníkovi. Tímto sdělením se místo uprazdňuje. Uprázdněné místo je obsazeno stejně jako při první volbě. Generální tajemník rozešle výzvu ke jmenování nástupce na uprázdněné místo do měsíce po uprázdnění. Člen Dvora, který byl zvolen, aby nahradil člena, jehož funkční období neskončilo, zastává funkci pro zbytek období svého předchůdce. Příkladem je soudce Shi Jiuyong, který odstoupil ze své funkce s účinností ke dni 28. května 2010. Funkční období mu mělo končit 5. února 2012.¹⁰⁷ Na jeho místo nastoupila dne 29. června 2010 Xue Hanqin.¹⁰⁸

Před tím, než se člen Dvora ujme své funkce, složí slavnostní slib na veřejném zasedání, že svou pravomoc bude vykonávat nestranně a svědomitě.¹⁰⁹

Pro členy Dvora jsou stanovena různá omezení. Nemohou zastávat politickou či správní funkci, nebo se zabývat jinou činností, která by měla povahu povolání. Nemohou vystupovat v žádné věci jako zmocněnci, poradci či právní zástupci. Člen Dvora se nemůže účastnit na rozhodování ve věci, v níž jednal dříve. Členové Dvora však mohou vystupovat např. jako arbitři ve sporech řešených před MSD. V případě pochybností o těchto záležitostech rozhodne Dvůr.

Členové MSD však mohou vystupovat např. jako arbitři ve sporech řešených před MSD,

Zbavit funkce člena Dvora lze pouze jednomyslně ostatními členy Dvora v případě, že člen Dvora nesplňuje potřebné podmínky. O zbavení funkce vyrozumí tajemník Dvora úředně generálního tajemníka. Tímto sdělením se místo uprazdňuje. Tato situace ale zatím v historii Dvora ještě nenastala.¹¹⁰

Dvůr zasedá v Haagu, ale může zasedat a vykonávat své funkce i jinde, pokud je to žádoucí. V sídle Dvora bydlí předseda a tajemník Dvora. Vzhledem k tomu, že ostatní členové musí být Dvoru neustále k dispozici, v praxi většina z nich bydlí v Haagu.¹¹¹

¹⁰⁷ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Judge Shi Jiuyong, former President and former Vice-President of the Court, will resign as a Member of the Court with effect from 28 May 2010* [online]. 2011 [cit. 3. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/presscom/files/7/15927.pdf>>.

¹⁰⁸ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Current Members* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=2&p3=1&judge=170>>.

¹⁰⁹ "I solemnly declare that I will perform my duties and exercise my powers as judge honourably, faithfully, impartially and conscientiously." – čl. 4 Jednacího řádu

¹¹⁰ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Members of the Court* [online]. 2011 [cit. 4. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=2>>.

¹¹¹ UNITED NATIONS, INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *The International Court of Justice. Questions and answers about the principal judicial organ of the United Nations*. New York. UN department of Public Information, 2000. S. 15.

Předseda a místopředseda Dvora je volen na tři léta s možností znovuzvolení. Dále jmenuje Dvůr i svého tajemníka a zařídí jmenování jiných potřebných úředníků. Nynějším předsedou je Hisashi Owada z Japonska a místopředsedou je Peter Tomka ze Slovenska.

Dvůr zasedá podle čl. 23 Statutu stále kromě soudních prázdnin, jejichž délku a dobu si sám určuje. Členové jsou povinni být stále Dvoru při ruce, s výjimkou doby jejich dovolené, nemoci či z jiných vážných důvodů, které předsedovi náležitě vysvětlí. Tato povinnost znamená podle čl. 20 odst. 2 Jednacího řádu účast na všech jednáních.

Člen Dvora požívá výsad a imunit, které jsou srovnatelné s těmi, které náleží vedoucímu diplomatické mise. Předseda Dvora má přednost před doyenem diplomatického sboru a jeho přednost kolísá mezi soudci a velvyslanci.¹¹²

Nestanoví-li Statut výslovně něco jiného, zasedá Dvůr podle čl. 25 v plném složení. Pokud počet soudců, kteří jsou po ruce pro ustanovení Dvora, neklesne pod jedenáct, může jednací řád Dvora stanovit, že jeden nebo více soudců může být podle okolností a střídavě zproštěno povinnosti zasedat. Korum devíti soudců stačí k ustavení Dvora.

Dvůr může podle čl. 26 Statutu vytvořit podle potřeby jeden nebo více senátů složených podle rozhodnutí Dvora ze tří nebo z více soudců, aby se zabývaly určitými kategoriemi sporů. Kdykoli může dvůr vytvořit senát, aby se zabýval určitým sporem, kdy počet soudců určí Dvůr se souhlasem stran. Senáty takto vytvořené projednávají a rozhodují spory, jestliže o to strany požádají. Poté, co soud rozhodne o podobě jednoho či více těchto senátů, určí konkrétní kategorie případů, pro které je ten který senát vytvořen, určí se počet jeho členů, funkční období a datum, od kdy senát může rozhodovat.

V zájmu rychlého vyřizování věcí utvoří Dvůr podle čl. 29 Statutu každý rok senát o pěti soudcích, který může na žádost stran projednávat a rozhodovat spory ve zkráceném řízení. Vedle těchto pěti soudců jsou vybráni i dva náhradníci pro případ, že by někteří nemohli zasedat. Vždy tento senát tvoří předseda a místopředseda, což je stanoveno v čl. 15 odst. 2 Jednacího řádu. Volba členů senátu se koná co nejdříve po 6. únoru v každém roce.

Volba do všech výše uvedených senátů je popsána v čl. 18 Jednacího řádu MSD. Volby se konají tajným hlasováním. Jsou zvoleni členové MSD, kteří získali nejvíce hlasů většiny členů Dvora.

V případě, že ve Dvoru nezasedá žádný soudce, který by byl státním příslušníkem některé strany sporu, může si každá strana podle čl. 31 odst. 2 a 3 Statutu určit osobu, která bude zasedat jako soudce *ad hoc*. Podmínky ustanovení této osoby do funkce jsou stanoveny

¹¹² INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Members of the Court* [online]. 2011 [cit. 10. ledna 2011]. Dostupné na < <http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=2>>.

v čl. 35 až 37 Jednacího řádu. Z uvedeného tedy vyplývá, že složení MSD se bude lišit případ od případu a že počet soudců v daném případě nemusí být nutně 15.¹¹³

4.2 Členové tribunálu Stálého rozhodčího soudu

Stálý rozhodčí soud není přes svůj název žádným soudem, ale je pouze institucí ke zjednodušení mezinárodního rozhodčího řízení. Zahrnuje pouze seznam rozhodců, kteří jsou jmenováni jednotlivými smluvními státy Haagské Úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů jako způsobilí pro službu u rozhodčích orgánů nebo rozhodčích soudů.¹¹⁴

V čl. 44 Úmluvy je obsaženo ustanovování členů SRS. Každá ze smluvních mocností jmenuje nanejvýše čtyři osoby, které jsou uznanými znalci mezinárodního práva, požívají nejvyšší mravní vážnosti a jsou ochotné převzít funkci rozhodce. Jmenované osoby se zapíší do seznamu¹¹⁵, který Kancelář oznámí všem smluvním mocnostem a stejně tak oznámí i každou změnu v něm. Členové Rozhodčího soudu jsou jmenováni na šest let s možností opětovného jmenování. Dvě nebo více mocností se mohou dohodnout na společném jmenování některého člena nebo i více členů. Táž osoba může být jmenována různými mocnostmi. Pokud nějaký člen zemře nebo odstoupí, je jmenován nový na funkční období šesti let.

Při 93 účastnických státech je v seznamu rozhodců zapsáno celkem 348 potencionálních rozhodců.¹¹⁶

Pokud se smluvní mocnosti chtějí obrátit na SRS, musí vybrat rozhodce z obecného seznamu členů a tito vytvoří tribunál příslušný k rozhodnutí tohoto sporu. Jestliže strany neurčí členy tribunálu dohodou, jmenuje každá strana sporu dva rozhodce, z nichž pouze jeden smí být státním příslušníkem toho kterého státu nebo vybrán ze členů SRS, které ten který stát jmenoval.

Takto vybraní rozhodci společně zvolí vrchního rozhodce, jinak ho zvolí třetí mocnost, kterou si strany společně vyberou dohodou. Pokud se strany nedohodnou ani na třetí

¹¹³ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Judges ad hoc* [online]. 2011 [cit. 4. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=5>>.

¹¹⁴ KOKOTT, Juliane. *Grundzüge des Völkerrechts*. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2003. S. 68.

¹¹⁵ PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *Members of the Permanent Court of Arbitration* [online]. Dostupné na <<http://pca-cpa.org/upload/files/MC%2020101213.pdf>>.

¹¹⁶ Česká republika jmenovala Dalibora Jílka, Vladimíra Balaše, Jiřího Malenovského a Pavla Šturmu.

mocnosti, každá strana si zvolí jinou mocnost a takto vybrané dvě mocnosti zvolí vrchního rozhodce. V případě, že ani tyto dvě mocnosti se neshodnou na vrchním rozhodci do dvou měsíců, každá z nich určí dvě osoby ze seznamu členů SRS, tak by tyto osoby nebyly státními příslušníky sporných stran a nebyly ani těmito spornými stranami jmenovány, a los pak určí, která z takto navržených osob bude vrchním rozhodcem. Vrchní rozhodce (*umpire*) je podle práva předsedou tribunálu, což je stanoveno v čl. 57 Úmluvy.

Rozhodovat může i samorozhodce, což se stalo např. v případě *The Island Of Palmas Case (Or Miangas)* mezi USA a Nizozemskem v roce 1928, kdy rozhodoval samorozhodce Max Huber.

Zemře-li nebo odstoupí-li některý rozhodce, bude podle čl. 59 Úmluvy nahrazen způsobem pro jeho jmenování stanoveným.

Po zřízení tribunálu sdělí strany sporu Kanceláři rozhodnutí obrátit se na SRS, znění kompromisu a jména rozhodců. Kancelář oznámí každému rozhodci kompromis a jména ostatních členů tribunálu. Strany stanoví den, kdy se tribunál sejde a Kancelář se postará o jeho umístění. Členové tribunálu požívají při výkonu své funkce a mimo svou vlast diplomatických výsad a imunit.

Sídlo tribunálu je v Haagu, ale pokud se strany dohodly a pokud třetí mocnost svolí, může mít sídlo na území třetí mocnosti.

Prostředníky mezi tribunálem a stranami jsou zvláštní zmocněnci, které mají strany sporu právo zřídít u tribunálu. Strany dále mají podle čl. 62 odst. 2 Úmluvy právo pověřit hájením svých práv a zájmů před tribunálem právní poradce nebo obhájce, které k tomu účelu jmenují. Členové SRS smí být dle odst. 3 činní jako zmocněnci, právní poradci či obhájci pouze ve prospěch mocnosti, která je jmenovala členem Rozhodčího soudu.

4.3 Rozhodčí soud u Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic

Pravidla utvoření rozhodčího soudu jsou obsažena v Kapitole IV., Oddíl 2 Washingtonské úmluvy. Rozhodčí tribunál se vytvoří co nejdříve po registraci žádosti o zahájení rozhodčího řízení. Soud se skládá z jednoho rozhodce nebo jakéhokoliv lichého počtu rozhodců, kteří jsou jmenováni podle dohody stran. V případě neshody stran o počtu rozhodců a způsobu jejich jmenování, se bude soud skládat ze tří rozhodců, kdy každá strana

jmenuje po jednom a třetí rozhodce, který bude zároveň předsedou soudu, bude jmenován po dohodě stran.

Pokud nebude ve lhůtě 90 dní od doručení zprávy o registraci žádosti nebo ve stranami sporu stanovené lhůtě vytvořen soud, jmenuje rozhodce předseda.

Každý smluvní stát může do seznamu rozhodců jmenovat podle čl. 13 čtyři osoby.¹¹⁷ Je na volbě státu, zda jmenuje své občany, či ne. Dále může předseda jmenovat dalších deset osob, kdy každá musí mít jinou národnost.

V čl. 14 je uvedeno, že osoby jmenované do seznamu rozhodců mají být osoby vysokých morálních kvalit, uznávané odborností v oblastech práva, obchodu, průmyslu nebo financí, na něž je spolehnutí, že budou vydávat nezávislá rozhodnutí. Významné je také zastoupení hlavních právních systémů světa a hlavních forem hospodářské činnosti.

Členové jsou jmenováni na dobu šesti let s možností znovujmenování. V případě smrti nebo rezignace člena, má ten, kdo tohoto člena jmenoval, právo jmenovat jinou osobu do této funkce na zbytek funkčního období.

Osoby rozhodců požívají podle čl. 21 soudní imunity s ohledem na úkony, které uskutečňují při výkonu svých funkcí. Středisko se může této imunity vzdát.

4.4 Zhodnocení

V předešlých třech podkapitolách bylo vymezeno ustanovování osob do funkcí rozhodců nebo soudců. Tyto osoby pak společně tvoří orgán, který jako celek rozhoduje konkrétní spor.

Rozdíl mezi SRS a Střediskem je, co se týká tohoto bodu, minimální. Obě instituce jsou postaveny na stejném základě, kdy zajišťují administrativní aparát pro strany sporu. Příslušný orgán vede seznam osob, ze kterého si strany sporu vybírají konkrétní rozhodce. Každý členský stát si může nechat do seznamu zapsat až čtyři osoby, které jsou uznanými odborníky, mají morální kvality a souhlasí s výkonem této funkce. V Úmluvě se požaduje pro výkon funkce znalost mezinárodního práva a ve Washingtonské úmluvě se vyžadují znalosti v oblastech práva, obchodu, průmyslu nebo financí. Podobností může být i skutečností, že Česká republika jmenovala za rozhodce u SRS i rozhodce ICSID Vladimíra Balaše.

¹¹⁷ Česká republika jmenovala Vladimíra Balaše, Karolínu Horákovou, Václava Rombalda a Vojtěcha Trapla.

Samotný rozhodovací orgán se vytváří u obou institucí tak, že každá ze stran sporu si ze seznamu rozhodců vybere určený počet rozhodců a ti pak sami vyberou svého předsedu. Ve Washingtonské úmluvě je v čl. 37 odst. 2 a) stanoveno, že se soud může skládat i jen z jednoho rozhodce, pokud se strany dohodnou. U SRS rozhoduje nejméně tříčlenný tribunál.

Mnoho odlišných znaků lze však nalézt mezi MSD a SRS, mezi členem Soudního dvora a členem SRS. První rozdíl spočívá v samotném pojetí těchto dvou institucí. SRS je zařízení zajišťující administrativní úkony pro rozhodčí řízení a zejména vede seznam rozhodců. MSD je soudním orgánem OSN a je sborem nezávislých soudců.

Významným rozdílem je samotné ustanovení osob, které jsou členy rozhodujícího orgánu, do funkce. Jmenování rozhodců SRS je již popsáno výše. MSD je sborem nezávislých soudců, jejichž počet je konstantní, a to 15 členů. Členové dvora jsou praxí rozděleni mezi hlavní oblasti, jak je popsáno v první podkapitole. Skupiny států navrhnou osoby do seznamu a samotní členové jsou voleni Valným shromážděním a Radou bezpečnosti OSN a je zvolen ten, kdo dosáhne naprosté většiny hlasů v obou těchto orgánech OSN. Zároveň ačkoli nemá žádná země nárok na členství, jsou v současné době členy vždy národní příslušníci stálých členů Rady bezpečnosti.

Otázka, zda si strany sporu zvolí rozhodčí či soudní řešení sporu, závisí na konkrétním sporu. U MSD lze posoudit případný názor členů Dvora z jejich zvláštních stanovisek (separátních vot), která mohou připojit k rozsudku, nebo z jejich souhlasu či nesouhlasu s rozsudkem vyjádřeným ve formě prohlášení. Vzhledem k tomu, že členové Dvora jsou jmenováni do své funkce na devět let, lze sledovat jejich vývoj a postupy v rámci tohoto období. Sice se může stát, že některý z členů odstoupí z funkce, jak se tak stalo např. v roce 2010 s Shi Jiuyong, ale to je již bezpředmětné.

Naopak u SRS si strana sporu vybírá jednoho či více rozhodců a druhá strana sporu činí to samé. Není zde tedy vůbec žádná míra předvídatelnosti, kdo nakonec zasedne v tribunálu. Posledního člena jako předsedu nakonec vybírají členové tribunálu vybraní stranami.

Je tedy na rozhodnutí strany sporu, zda zjistí způsob rozhodování členů MSD s tím, že bude předpokládat, že se bude pokračovat v linii názorů, které byly dosud zveřejněny v separátních votech. Sice strana sporu nebude mít možnost vybrat si svého člena do rozhodovacího sboru, na druhou stranu může alespoň částečně předpokládat, kdo má jaký názor na konkrétní věc.

Na druhou stranu může strana sporu považovat za lepší variantu řešení vybrat si u SRS rozhodce sám, kdy si samozřejmě vybere ty, o kterých předpokládá, že rozhodnou v jeho

prospěch, ale bohužel s tím, že ten samý počet s tím samým úmyslem si vybere protistrana a vybraní rozhodci si ještě vyberou další osobu jako svého předsedu. Strana sporu si tedy sice může zvolit za rozhodce někoho, kdo jí podle jejího názoru bude názorově příkloněn, ale na druhou stranu totéž udělá druhá strana. Ve výsledku tedy nikdo neví, jak spor nakonec vůbec dopadne.

U MSD je tedy vyšší míra předvídatelnosti, ale pouze za předpokladu, že předložený spor vykazuje určitou míru podobnosti s jinými spory, na nichž se daný člen Dvora při svém rozhodování podílel.

5. Zahájení a průběh řízení

V následujících podkapitolách jsou u jednotlivých rozhodovacích institucí rozebrány způsoby, kterými se lze obrátit na konkrétní orgán. Následně je popsán průběh samotného řízení a jeho fáze. Na závěr této kapitoly budou porovnána jednotlivá řízení z hlediska zahájení, průběhu a jejich částí.

5.1 Řízení před Dvorem

MSD má pravomoc pro dva typy řízení: řeší právní spory mezi státy, které mu byly předloženy (sporné řízení) a vydává posudky o kterékoli právní otázce na žádost orgánů OSN a specializovaných mezinárodních organizací, jak je ale uvedeno v kapitole 3, bude dále pojednáno pouze o tzv. řízení sporném.

Příslušnost Dvora je fakultativní, neboť není dána povinnost předkládat Dvoru své spory. Pouze státy, které jsou členskými státy OSN a další státy, které se staly stranami Statutu Dvora, nebo které uznaly jeho pravomoc za určitých podmínek, mohou být stranami v řízení přede Dvorem.

Řízení může být zahájeno dvěma způsoby, zvláštní dohodou (kompromisem) nebo žalobou. První ze způsobů je bilaterální povahy a lze ho podat u Dvora jednou ze stran sporu, či oběma z nich. Tento kompromis musí obsahovat předmět sporu a určení stran. Vzhledem k tomu, že se strany dohodly na řešení sporu před MSD a předložily spor společně, není zřejmé, kdo stojí v roli žalobce a kdo v roli žalovaného.¹¹⁸ Jako příklad lze uvést případ Gabčíkovo-Nagymaros (Maďarská republika/Slovenská republika) nebo případ Pevninská mělčina Severního moře (Spolková republika Německo/Dánsko, Spolková republika Německo/Nizozemsko).¹¹⁹

Naopak žaloba je úkon jednostranný, kdy jsou strany označeny jako žalobce a žalovaný.¹²⁰ Pro tento akt jsou stanoveny přísnější podmínky z důvodu komunikace s žalovaným, kdy musí obsahovat jméno účastníka, proti němuž žaloba směřuje a předmět

¹¹⁸ V publikacích Soudního Dvora jsou jejich jména oddělena lomítkem na konci oficiálního názvu věci.

¹¹⁹ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Basis of the Court's Jurisdiction* [online]. 2011 [cit. 6. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/jurisdiction/index.php?p1=5&p2=1&p3=2#2>>.

¹²⁰ Na konci oficiálního názvu jsou názvy obou stran odděleny zkratkou „v.“ (z latiny versus), např. Norsko v. Velká Británie, Lichtenštejnsko v. Guatemala atp.

sporu. Žalobce musí uvést, pokud je to možné, stručně, na základě čeho má Soudní dvůr pravomoc a musí uvést fakta a důvody, na nichž zakládá svá tvrzení.

Pokud Dvůr usoudí, že tak vyžadují okolnosti, je podle čl. 41 Statutu oprávněn určit opatření k zachování práv každé strany. Takovéto rozhodnutí učinil MSD např. v případě LaGrand (Německo v. USA) v roce 1999, kdy uložil USA nevykonat rozsudek (popravu) Waltera La Granda do konečného rozhodnutí ve věci.¹²¹

Řízení se zahajuje obdržáním žaloby či kompromisu tajemníkem Dvora a má dvě fáze, písemnou a ústní. Během písemné fáze se Dvoru zašlou podání, odpovědi na ně a repliky, pokud je to třeba. Tyto písemnosti zakládá tajemník Dvora v pořadích a ve lhůtách, které stanoví Dvůr. Zároveň se každý ověřený opis dokumentu, který předloží jedna strana, zasílá straně druhé. Během ústního řízení vyslechne Dvůr svědky, zmocněnce, poradce a právní zástupce. Úředními jazyky Dvora jsou francouzština a angličtina. Strany si určí, ve kterém jazyce se bude spor projednávat.

Písemnosti nejsou až do zahájení ústního jednání dány k dispozici tisku a po jeho zahájení se tak stane jen se souhlasem stran.

V čl. 59 Jednacího řádu je stanoveno, že jednání soudu je veřejné, nerozhodne-li Soudní dvůr jinak, nebo pokud se strany požadují, aby byla veřejnost vyloučena. Takové rozhodnutí nebo žádost se může týkat buď celého jednání, nebo jen jeho části, a může být provedena kdykoli.

Po ústním projednání věci se Dvůr odebere k poradě o rozsudku, která je neveřejná a tajná.

5.2 Mezinárodní rozhodčí řízení v mezinárodním styku

Pravidla rozhodčího řízení byla zakotvena do Haagské úmluvy o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1907, a to konkrétně do článků 51 a následujících. Pokud se strany sporu nedohodnou na jiných pravidlech, budou se řídit ustanoveními v této úmluvě. Tuto úpravu dále převzaly a také rozšířily i Generální akt o pokojném řešení mezinárodních sporů (1928), Revidovaný Generální akt o pokojném řešení mezinárodních sporů (1949),

¹²¹ POTOČNÝ: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 365.

Americká úmluva o pokojném řešení sporů (1948), Evropská úmluva o pokojném řešení sporů (1957) a nakonec i Vzorová pravidla o arbitrážním řízení z roku 1958.¹²²

Státy, které se chtějí obrátit na SRS podepíší kompromis, ve kterém určí sporný předmět, lhůtu k jmenování rozhodců, formu, pořadí a lhůty pro dodání písemností, dokladů atp. (čl. 63 Úmluvy) i obnos, která má každá strana složit jako zálohu na náklady. Dále v něm mohou strany stanovit i způsob jmenování rozhodců, zvláštní práva tribunálu, jeho sídlo, jednací jazyk, popřípadě i další jazyky, které bude možno používat atd. SRS je oprávněn sám stanovit tento kompromis, pokud se na tom strany dohodnou. Bude stanoven komisí pěti členů, kteří budou určeni podle čl. 45 odst. 3 až 6 Úmluvy.

Sídlo tribunálu a tedy i místo řízení je v Haagu, pokud strany nestanoví jiné místo. Prostředníky mezi stranami a tribunálem jsou zvláštní zmocněnci, kteří jsou oprávněni pověřit hájením svých práv a zájmů právní poradce nebo obhájce. Těmito osobami mohou být členové SRS, ale pouze ve prospěch mocnosti, která je členem jmenovala.

Samotné rozhodčí řízení je rozděleno do dvou fází, mezi něž patří písemné přípravné řízení a ústní jednání. V přípravném řízení sdělí zmocněnci členům tribunálu a druhé straně písemnosti, odpovědi a případně repliky, strany připojí spisy a doklady, kterých se ve věci dovolávají. Řízení řídí předseda tribunálu a je veřejné jen, usnese-li se na tom tribunál za souhlasu stran.

Tribunál má podle čl. 74 Úmluvy vydat pravidla o řízení, stanovit formy, postup a lhůty. Podle čl. 73 Úmluvy je tribunál oprávněn určit svou příslušnost, vykládat kompromis, spisy a doklady. Porady tribunálu jsou neveřejné a tajné a rozhoduje se většinou.

Pokud spor svou povahou připouští zkrácené řízení, může být spor rozhodnut v rámci sumárního rozhodčího řízení. Strany si určí pravidla podle kapitoly IV. Úmluvy s tím, že má být popřípadě užito neodporujících ustanovení kapitoly III Úmluvy.

Způsob jmenování rozhodců obsahuje čl. 87 Úmluvy. Toto zkrácené řízení je výlučně písemné, ale každá strana má právo žádat, aby se dostavili svědci a znalci. Tribunál může dále ze své strany požadovat ústní vysvětlení od zmocněnců obou stran, znalců a svědků.

Z výše uvedeného lze shrnout zásady a náležitosti rozhodčí formy řešení sporů mezi státy: vyjádření předsevzetí stran přistoupit k arbitrážnímu řízení v případě sporu je právním závazkem realizovaným v dobré víře; tento závazek vyplývá z kompromisu (dohody) stran, který musí být písemný, ale může mít jakoukoli podobu, tedy i ve formě kompromisní doložky; kompromis vyjadřuje závazek stran přistoupit k arbitráži a vymezuje také její

¹²² ČEPELKA: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 551.

podstatu; vyjadřuje způsob ustavení tribunálu a jeho podobu; v případě vhodnosti odkazuje i na konkrétní pravidla a zásady, které bude tribunál aplikovat; uplatnění ekvity (ex aequo et bono) musí být stranami výslovně dohodnuto; nález tribunálu je přijímán většinovým hlasováním, kdy se žádný z rozhodců nesmí zdržet hlasování; kompromis může vyloučit připojení tzv. separátního vóta přehlasovaného člena tribunálu. Tyto zásady lze rozšířit o pravidla týkající se samotného rozhodnutí, která budou zmíněna v následující kapitole. Veškerá tato pravidla se mohou po dohodě stran měnit podle konkrétního případu.¹²³

5.3 Rozhodčí řízení v rámci Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic

Rozhodčí řízení je rozebráno v Kapitole IV. Washingtonské úmluvy. V případě sporu mezi investorem a státem se strana sporu (většinou investor) obrátí na generálního tajemníka, který zašle kopii druhé straně sporu a zaregistruje žádost.

V jakékoli fázi řízení může soud vyzvat strany, aby předložily podklady, důkazy, vést místní šetření, pokud je ho třeba. Soud může doporučit prozatímní opatření k zachování příslušných práv každé ze stran, pokud se strany nedohodly jinak.

Rozhodčí řízení se konají podle čl. 62 v sídle Střediska. Dále mohou být na základě čl. 63 konána v sídle Stálého rozhodčího soudu nebo jiné další vhodné instituce, ať soukromé nebo veřejné, se kterou může Středisko za tímto účelem uzavřít smlouvu nebo na jakémkoliv dalším vhodném místě schválené Komisí nebo soudem po konzultaci s generálním tajemníkem.

V jakékoli fázi řízení může Soud vyzvat strany, aby předložily doklady nebo jiné doklady anebo navštívit místo spojené se sporem a vést zde šetření, která uzná za vhodná.

Rozhodčí řízení se vede v souladu s Pravidly rozhodčího řízení platnými ke dni, k němuž se strany dohodly na rozhodčím řízení. Strany se ale mohou dohodnout i jinak. O otázce, která není upravena, rozhodne Soud.

Nedostavení se strany a nepředložení stanoviska neznamená souhlas s tvrzením druhé strany. Strana, která se k řízení dostaví, může v jakémkoliv fázi řízení Soud požádat, aby se zabýval předloženými otázkami a vynesl rozhodnutí. Soud se před vynesením rozhodnutí

¹²³ČEPELKA: *Mezinárodní právo veřejné...*, s. 551 – 552.

obrábí stranu, která se nedostavila nebo nepředložila své stanovisko, a udělí jí k tomu potřebný čas.

Pokud se Soud domnívá, že to okolnosti případu vyžadují, může vydat prozatímní opatření k zachování příslušných práv každé ze stran.

5.4 Zhodnocení

V této části uvedu body, které jsou významné pro konkrétní rozhodovací orgán a které ho odlišují od ostatních. Řízení u všech třech institucí může probíhat buď v jejich sídle, nebo kdekoli jinde, pokud se tak strany dohodnou.

Řízení MSD a SRS se zahajuje kompromisem, dohodou stran. U MSD je možné i jednostranným úkonem, žalobou. Pokud si strana přeje zahájit řízení u Střediska, musí zaslat žádost generálnímu tajemníkovi, který jí zaregistruje.

Vzhledem k tomu, že MSD je zakotven v Chartě OSN, má vlastní Statut a Jednací řád, mohlo by se zdát, že jednání před ním je striktně formální a strany tedy nemají možnost zasahovat do řízení. Vzhledem k existenci SRS jako konkurenční instituce, snažil se již od počátku MSD o jednoduchost a absenci formalismu, o pružnost řízení. Příkladem může být např. důraz buď na písemnou, nebo na ústní část řízení, které jsou podle Statutu obě obligatorní. V písemné části řízení se tak stalo v případě Práva průchodu přes indické území (Portugalsko v. Indie) nebo ve sporu Norska proti Velké Británii v případě sporu rybářů. V případě Korfu kanálu anebo Namibie byl kladen důraz na ústní část řízení. I přes kladení důrazu na jednu část řízení je žádoucí, aby proběhly obě, neboť Dvůr tak bude plně informován o stavu věci. Během písemné a ústní části řízení ponechává Dvůr stranám dostatek času na přípravu a spolupracuje proto se stranami.¹²⁴

Strany, které předloží svůj spor k rozhodnutí SRS, podepíší kompromis, ve kterém uvedou pravidla pro průběh řízení, na kterých se samy dohodnou. Řízení má, stejně jako u MSD dvě fáze, písemnou a ústní.

Samotné jednání je pouze u MSD veřejné.

¹²⁴ *The International Court of Justice*. ICJ The Hague, 2004. S. 53.

6. Ukončení řízení – právní účinky rozhodnutí. Náklady řízení.

V této části práce bude popsán rozhodovací proces, který je poslední fází řízení. U rozhodnutí každé instituce bude rozebráno vyhlášení, výklad, přezkoumání, uznání a výkon a možnosti opravných prostředků proti těmto rozhodnutím. Na závěr každého výkladu se krátce pojedná o nákladech řízení.

6.1 Rozsudek Mezinárodního soudního dvora

Jakmile zmocněnci, poradci a právní zástupci za řízení Dvora vyloží soudu své stanovisko ve sporu, podle čl. 54 prohlásí předseda líčení za skončené a Dvůr se odebere k poradě o rozsudku. Tyto porady jsou neveřejné a zůstávají tajné.

Dvůr má rozhodovat spory podle mezinárodního práva a aplikovat při svém rozhodování podle čl. 38 odst. 1 mezinárodní úmluvy, ať obecné či partikulární, stanovící pravidla výslovně uznaná státy ve sporu, mezinárodní obyčej, jakožto důkaz obecné praxe uznávané za právo, obecné zásady právní uznávané civilizovanými národy, soudní rozhodnutí¹²⁵ a učení nejkvalifikovanějších znalců jakožto podpůrný prostředek k určování právních pravidel. Pokud strany souhlasí, může Dvůr na základě čl. 38 odst. 2 rozhodnout *ex aequo et bono*.

Podle čl. 55 se všechny otázky rozhodují většinou hlasů přítomných soudců, kdy při rovnosti rozhoduje hlas předsedy nebo toho soudce, který ho zastupuje. Pokud soudci nedojdou k jednomyslnému závěru, má každý soudce právo připojit k rozsudku zvláštní stanovisko („*individual opinion*“). Pokud chce soudce uvést pouze svůj souhlas či nesouhlas s rozsudkem, aniž by uvedl své důvody, může tak učinit, jak je stanoveno v čl. 92 odst. 2 Jednacího řádu, ve formě prohlášení.

Rozsudek se vyhláší na veřejném zasedání, o němž musí být strany zpraveny, a tento den se také stává pro strany závazným. Rozsudek je podle čl. 60 konečný a bez možnosti odvolání. Dojde-li ke sporu o smysl nebo dosah rozsudku, vykládá jej Dvůr na žádost kterékoli strany.

¹²⁵ S výhradou čl. 59 Statutu MSD, kde je stanoveno, že rozhodnutí Dvora je závazné pouze pro strany a pouze pro případ, který byl rozhodnut.

Každý člen Spojených národů se v čl. 92 Charty zavázal, že bude jednat podle rozhodnutí MSD v každém sporu, ve kterém je stranou. Pokud strana ve sporu nesplní svých závazků v nálezů vyneseného Dvorem, může se druhá strana obrátit na Radu bezpečnosti, která může doporučit nebo rozhodnout, jaká opatření mají být učiněna, aby se nález stal účinným.

V případě, že byla objevena nějaká skutečnost, která může mít rozhodující vliv na výsledek sporu a která v době, kdy byl rozsudek vyhlášen, byla neznáma Dvoru i straně žádající o revizi, ovšem když tato neznalost nevyplývá z její nedbalosti, může být podána podle čl. 61 Statutu žádost o revizi rozsudku. Žádost lze podat do šesti měsíců po tom, kdy byla nová skutečnost objevena, a nejpozději do deseti let ode dne vyhlášení rozsudku. Řízení o revizi se zahajuje rozsudkem Dvora, který výslovně zjišťuje, že je tu nová skutečnost, která odůvodňuje revizi, a prohlašuje, že žádost je přípustná. Dvůr může i tak žádat, aby dříve, než povolí revizní řízení, byl rozsudek vykonán.

Náklady řízení nese každá strana sama, ale Dvůr může rozhodnout jinak. Náklady Dvora nese podle čl. 33 Statutu OSN tak, jak rozhodne Valné shromáždění.

6.2 Rozhodčí nález Stálého rozhodčího soudu

Když zmocněnci a poradci stran přednesou všechna vysvětlení a důkazy, prohlásí předseda podle čl. 77 Úmluvy jednání za skončené. Porady tribunálu jsou neveřejné a tajné a rozhoduje se většinou členů tribunálu. Rozhodčí výrok musí být odůvodněn a přečte se podle čl. 79 Úmluvy na veřejném zasedání za přítomnosti nebo po řádném obeslání zmocněnců a právních poradců stran.

Haagské úmluvy z let 1899 a 1907 sice tedy uvádějí, že rozhodčí výrok má být zveřejněn, různé pravidla SRS stanoví, že zveřejněn nebude, pokud se strany nedohodnou jinak.

Řádně vyhlášený a zmocněncům stran doručený rozhodčí nález je konečný a není možné se proti němu odvolat.

Sporné otázky, které by mezi stranami vznikly v otázkách výkladu a výkonu rozhodčího výroku, jsou podle čl. 82 Úmluvy podrobeny posudku tribunálu, který dotýčný výrok vynesl.

V kompromisu si mohou strany sporu vyhradit právo revidovat rozhodčí výrok ve lhůtě v kompromisu stanovené. Návrh na zahájení revizního řízení se podává u tribunálu, který výrok vynesl, a to podle čl. 83 odst. 2 Úmluvy pouze v tom případě, že byla objevena nová skutečnost, která by byla rozhodná pro vynesení výroku a při skončeném jednání tribunálu byla neznáma. Řízení se zahajuje usnesením tribunálu.

Podle čl. 84 Úmluvy zavazuje rozhodčí výrok pouze sporné strany. V Pravidlech SRS se strany zavazují bez prodlení provést rozhodčí nález.

Co se týká nákladů řízení, nese každá strana své vlastní náklady a náklady rozhodčího tribunálu nesou strany stejným dílem.

6.3 Rozhodčí nález Mezinárodního střediska pro rozhodování sporů z investic

Rozhodčí nález, jeho výklad, přezkoumání, zrušení, uznání a výkon je popsán v čl. 48 až 55 Washingtonské úmluvy.

Strany se dohodnou, v souladu s jakými pravidly bude soud rozhodovat. Jinak soud použije právo smluvního státu, který je stranou sporu, a předpisy mezinárodního práva. Článkem 42 odst. 1 se zabýval Výbor *ad hoc* v případě *Klöckner v. Republic of Cameroon* ze dne 3. 5. 1985. V bodě 69 tohoto rozhodnutí se uvádí, že mezinárodní právo má vyplňovat mezery národního práva a korigovat ho. K mezinárodnímu právu se smí rozhodčí soud uchýlit pouze poté, co aplikoval příslušná pravidla národního práva. Čl. 42 odst. 3 podle Výboru *ad hoc* tedy neumožňuje rozhodčímu soudu jednoznačně založit své rozhodnutí pouze na pravidlech nebo principech mezinárodního práva.¹²⁶

Soud podle čl. 42 odst. 3 nesmí vynést výrok podle zásady *non liquet* (tzn. není jasné) na základě nedostatku nebo nejasnosti práva.

Pokud se na tom strany dohodnou, může soud rozhodnout podle zásady *ex aequo et bono*. „V tomto případě je velice nejisté konečné rozhodnutí Rozhodčího soudu, neboť rozhodci mohou za spravedlivé považovat něco jiného, než co za spravedlivé považují strany. Rozhodování podle zásad spravedlnosti tak představuje pro strany značnou nejistotu ohledně

¹²⁶ INTERNATIONAL CENTER FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES. *Search Online Decisions and Awards* [online]. 2011 [cit. 26. dubna 2011]. Dostupné na <<http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&reqFrom=Main&actionVal=OnlineAward>>.

konečného rozhodnutí.“¹²⁷ Na druhou stranu to platí i pro rozhodování podle práva, neboť není jisté, jaký názor rozhodci zastávají, jak se postaví ke konkrétnímu problému.

Soud rozhoduje spory většinou hlasů všech členů. Nález se vydá písemně, podepsán členy soudu, kteří o něm hlasovali. Musí být odůvodněn. Každý člen soudu může připojit k rozhodčímu nálezu svůj vlastní názor. Bez souhlasu stran se rozhodnutí nezveřejní.

Vydaný je rozhodčí nález tehdy, kdy jsou ověřené opisy odeslány stranám sporu. Pokud soud opomněl rozhodnout jakoukoli otázku, rozhodne o ní na žádost strany, která musí být podána do 45 dnů od vydání rozhodčího nálezu.

Washingtonská úmluva připouští opravné prostředky proti vydaným rozhodčím nálezům. Spory o výklad nebo o rozsah rozhodčího nálezu se adresují generálnímu tajemníkovi. Tato žádost bude pokud možno předložena soudu, který vydal rozhodčí nález, který může přerušit výkon do svého rozhodnutí.

V případě nové skutečnosti, která nebyla v době vydání rozhodčího nálezu soudu ani žadateli známa, musí být žádost o přezkoumání uplatněna do 90 dní po zjištění této skutečnosti a nejpozději do tří let ode dne vydání rozhodčího nálezu. Soud může opět prozatímně přerušit výkon rozhodčího nálezu.

V případě žádosti o zrušení rozhodčího nálezu, lze tak učinit jen z taxativně uvedených důvodů v čl. 52 odst. 1: soud nebyl řádně vytvořen; soud zjevně překročil svou pravomoc; na straně člena soudu se vyskytla korupce; došlo k závažnému porušení základních procesních pravidel nebo v rozhodčím nálezu nebyly uvedeny důvody, na kterých je založen. Žádost se musí podat nejpozději do 120 dnů od vydání rozhodčího nálezu s výjimkou zrušení z důvodu korupce, kdy se žádost musí uplatnit do 120 dnů od zjištění korupce a nejpozději do tří let od vydání rozhodčího nálezu. Předseda vytvoří Výbor *ad hoc* skládající se ze tří členů. Pokud bude rozhodčí nález zrušen, bude spor předložen na žádost kterékoliv strany novému soudu. Příkladem může být např. již výše uvedený případ *Klöckner v. Republic of Cameroon*. V únoru roku 1984 požádala německá společnost Klöckner o zrušení nálezu na základě čl. 52 Washingtonské úmluvy. Jednalo se o první takovou žádost v dosavadní historii Střediska. Po evidenci žádosti byl zřízen Výbor *ad hoc* na základě čl. 52 odst. 3 Washingtonské úmluvy. Dne 3. 5. 1985 bylo jednomyslným rozhodnutím výborem *ad hoc* rozhodčí nález zrušen a spor se podle čl. 52 odst. 6 předložil novému tribunálu.¹²⁸

¹²⁷ RŮŽIČKA, Květoslav. Rozhodování sporů z mezinárodních investic. *Obchodní právo*, 1997, č. 11, s. 18.

¹²⁸ INTERNATIONAL CENTER FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES. *Klockner v. Cameroon. Decision of the Ad Hoc Committee* [online]. 2011 [cit. 2. května 2011]. Dostupné na <<http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=showDoc&docId=DC664&caseId=C127>>.

Rozhodčí nález je pro strany závazný a nemůže být předmětem odvolání nebo jakéhokoli jiného prostředku, s výjimkou těch, které jsou uvedeny ve Washingtonské úmluvě.

Každý smluvní stát se článkem 54 Washingtonské úmluvy zavázal, že uzná rozhodčí nález jako závazný a bude na svém území vymáhat plnění peněžních závazků jako by to bylo konečné rozhodnutí soudu v tomto státě. „Je tedy zřejmé, že v případě uznání a výkonu rozhodčího nálezu vydaných v rozhodčím řízení podle Washingtonské úmluvy nelze postupovat podle ustanovení Úmluvy o uznání a výkonu rozhodčích nálezů z roku 1958 (vyhl. č. 74/1959 Sb.), která se aplikuje na uznání a výkon rozhodčích nálezů, vydaných v rozhodčím řízení ve vztazích z mezinárodního obchodního styku.“¹²⁹

Poplatky placené stranami za používání služeb Střediska jsou určeny rozhodčím soudem po poradě s generálním tajemníkem v rámci limitů stanovovaných čas od času Správní radou. Strany se mohou s rozhodčím soudem dohodnout na poplatcích a výlohách jeho členů.

V případě rozhodčího řízení určí podle čl. 61 Washingtonské úmluvy rozhodčí soud s výjimkou případů, kdy se strany dohodly jinak, výdaje vzniklé stranám v souvislosti s řízením a rozhodne, jakým způsobem a kým budou tyto výdaje, poplatky, výlohy členů rozhodčího soudu a poplatky za použití služeb Střediska placeny. Toto rozhodnutí je vždy součástí rozhodčího nálezu.

6.4 Zhodnocení

Rozhodnutí jednotlivých institucí vykazují mezi sebou mnoho rozdílů. V předchozích kapitolách byl porovnáván MSD se SRS, neboť se jedná o univerzální rozhodovací orgány, a SRS s ICSID, protože jsou obě instituce založeny na podobných základech a obě jsou rozhodčími orgány. Nyní lze porovnat rozdíly mezi jednotlivými rozhodnutími navzájem.

V čl. 38 Statutu MSD jsou určeny prameny, dle kterých se má MSD při svém rozhodování řídit. Podle odst. 2 je možné, aby Dvůr rozhodl dle zásady *ex aequo et bono*, což je stejně stanoveno i ve Washingtonské úmluvě. Dále dle Washingtonské úmluvy se strany mají dohodnout, v souladu s jakými pravidly bude rozhodčí soud rozhodovat, jinak se použije právo smluvního státu, který je stranou sporu, a předpisy mezinárodního práva. U obou institucí lze tedy použít zásadu *ex aequo et bono*, pokud s tím strany souhlasí, ale pouze u

¹²⁹ RŮŽIČKA: *Rozhodování sporů...*, s. 20.

rozhodčího řízení ICSID lze aplikovat dokonce právo státu, což MSD z povahy věci umožněno není.

Rozsudek MSD a se vyhláší na veřejném zasedání. Naopak rozhodčí nálezy SRS a Střediska se zveřejňují jen se souhlasem stran. Nález Střediska se považuje za vydaný ke dni, ke kterému byly stranám sporu odeslány jeho ověřené opisy.

Pokud mají členové rozhodovacího orgánu jiný názor, než většina, mohou tento svůj názor u MSD a ICSID uvést v rozhodnutí. Rozhodčímu tribunálu SRS toto umožněno není.

V případě nové skutečnosti, která nebyla v době vydání rozhodnutí známa, může dojít k revizi rozhodnutí. U SRS musí být právo na revizi obsaženo v kompromisu, ve kterém má být určena lhůta pro podání návrhu. Lhůty u MSD jsou 6 měsíců od zjištění nové skutečnosti a nejpozději 10 let od vyhlášení rozsudku. U Střediska je stanovena lhůta 90 dní po zjištění skutečnosti a nejpozději do 3 let ode dne vydání rozhodčího nálezu.

Nejzřetelnější rozdíl spočívá v možnosti podat opravné prostředky u rozhodčího řízení ICSID. Rozsudek MSD a rozhodčí nález SRS jsou konečné a bez možnosti odvolání. Spory o výklad a rozsah rozhodnutí se předkládají instituci, která rozhodnutí vydala.

Pokud strana sporu neplní své závazky v nálezu vyneseno Dvorem, může se druhá strana obrátit na Radu bezpečnosti OSN, která může doporučit nebo rozhodnout o opatřeních potřebných k účinnosti nálezu. V rámci Washingtonské úmluvy vymáhají plnění smluvní státy.

7. Využívání a vytíženost mezinárodních orgánů pro řešení sporů

V předchozím textu práce bylo rozebráno, jak předložit spor před mezinárodní orgán řešení sporů, kdo bude o sporu rozhodovat, v jaké formě bude vydáno rozhodnutí a zda se proti němu lze odvolat a jaké spory se ostatně před vybrané instituce mohou předložit k rozhodnutí. Tato kapitola pojedná v krátkosti o tom, jak jsou tyto instituce vůbec ve skutečnosti využívány. Na jednu stranu se vyjeví, která instituce je žádaná a která nikoliv, který mezinárodní orgán pro řešení sporů je na vzestupu a lze od něj tedy očekávat další růst. Na druhou stranu nelze říci, zda je skutečnost, že strany sporu předkládají k rozřešení své spory více k jedné instituci než k druhé, je kladem. Může se jednat o ustálený zvyk či naopak nezvyk předkládat určité spory k určité instituci. Orgán, který neměl možnost rozvoje, může být i přes své nepopiratelné přednosti opomíjen. Tato část je tedy pouze informativní a závěrem nebude rozebrána pozitivní, ani negativní stránka u jednotlivých institucí.

Nejstarším mezinárodním orgánem pro řešení sporů, kterými jsme se zabývali v předchozích kapitolách, je Stálý rozhodčí soud. Je s podivem, že tato instituce od roku 1902 vyřešila pouze 37 případů a v současnosti je dalších 11 ještě nedořešených.¹³⁰ Než se subjekty mezinárodního práva stačily naučit předkládat své spory před tuto instituci, byl v roce 1922 založen Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, který převzal roli hlavního mezinárodního orgánu pro řešení sporů. Od roku 1922 se rapidně snížil nápad případů před SRS. SDMS se v letech 1922 až 1940 zabýval 29 spornými případy mezi státy.¹³¹

Od 22. května 1947, kdy byl Mezinárodnímu soudnímu dvoru předložen první případ ve věci Korfu kanálu mezi Velkou Británií a Albánií, napadlo před MSD celkem 124 případů (k dubnu 2011). V současnosti je 15 případů stále projednávaných a jeden případ je ve fázi ústního jednání.¹³²

Středisko se ze všech tří porovnávaných orgánů jeví jako nejvíce invazní. Za svou existenci bylo pomocí Střediska vyřešeno 220 případů, nedořešeno je 126 případů.¹³³

¹³⁰ PERMANENT COURT OF INTERNATIONAL ARBITRATION. *Cases Conducted Under the Auspices of the Permanent Court of Arbitration or Conducted with the Cooperation of the International Bureau* [online]. 2011 [cit. 9. května 2011]. Dostupné na <<http://pca-cpa.org/upload/files/Consolidated%20Annexes.pdf>>.

¹³¹ INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Publications of the Permanent Court of International Justice (1922-1946)* [online]. 2011 [cit. 9. května 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/pcij/index.php?p1=9>>.

¹³² INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *List of Contentious Cases by date of culmination* [online]. 2011 [cit. 16. května 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&sort=2&p3=0>>.

¹³³ INTERNATIONAL CENTRE FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES. *List of ICSID cases* [online]. 2011 [cit. 9. května 2011]. Dostupné na <<http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=ListCases>>.

Středisko je tedy nejvíce využívaným orgánem pro řešení sporů z těch, o kterých bylo pojednáno v této práci. Naopak SRS trpí nedostatkem případů. Tento nedostatečný nápad případů lze v první řadě vysvětlit vznikem SDMS, který převzal vůdčí úlohu v řešení mezinárodních sporů a tato instituce je i přes své přednosti neustále opomíjena.

8. Celkové zhodnocení kladů a záporů mezinárodní arbitráže a mezinárodního soudnictví

Práce podrobně pojednala o Mezinárodním soudním dvoru, Stálém rozhodčím soudu a o Mezinárodním středisku pro řešení sporů z investic. Každá kapitola práce byla věnována jinému aspektu těchto třech institucí a na závěr byla projednávaná problematika vždy shrnuta a byly nastíněny zásadní rozdíly.

Nyní budou shrnuty poznatky rozebrané v předcházejících částech a zároveň budou zhodnoceny a posouzeny, zda jsou pro strany sporu výhodné či ne, či spíše zda je lze považovat za pozitivní či negativní. Každý spor, který se před tyto instituce předkládá, je výjimečný a nelze jednoznačně říci, u koho je výhodnější spor řešit. Lze poukázat na aspekty, které mohou strany přesvědčit, aby se obrátily na tu kterou instituci. Komplexně je ale nemožné říci, u koho je nejlepší spor předložit k rozhodnutí.

MSD a SRS jsou univerzálními orgány pro řešení sporů, zatímco Středisko je úzce specializovaný rozhodčí orgán. Před MSD a SRS tedy strany mohou předstoupit s jakýmkoli mezistátním právním sporem. V této věci je tedy Středisko svou úzce specializovanou činností „odborníkem“ na danou problematiku. Nelze říci, že MSD či SRS nejsou dostatečně kvalifikované, nicméně některá strana sporu v tom může vidět jistou výhodu. U Střediska je také náročné projít přes všechna kritéria, která Středisko uvádí jako podmínky soudní pravomoci. Pokud si není strana sporu jistá, že splňuje všechna kritéria čl. 25 Washingtonské úmluvy, raději se obrátí na jinou instituci. Na druhou stranu ale přes početnou judikaturu Střediska lze zjistit, zda Středisko uzná svou pravomoc, či ne.

Z hlediska subjektů rozhodování, tedy toho, kdo spor rozhoduje, je nezbytné poukázat na to, že MSD je stálou institucí, která se skládá z 15 členů, jež vystupují jako soudci a rozhodují spor. Tito členové jsou do funkce jmenováni na devět let a často ve funkci zůstávají po více funkčních období, což může být pro stranu sporu výhodné v tom smyslu, že může prostudovat postupy a vývoj rozhodování a částečně předvídat, jak se konkrétní člen Dvora k projednávanému sporu postaví. Na druhou stranu SRS a Středisko vedou seznam rozhodců, které jmenovaly jednotlivé členské státy, a strany sporu si v rámci konkrétního sporu mohou vybrat z těchto seznamů rozhodce, ze kterých se ustaví tribunál. Podle pravidel, která si strany dohodnou, si každá strana vybere určitý počet rozhodců a ti zvolí bez součinnosti stran svého předsedu. Strany sporu si tak mohou sice vybrat určitý počet rozhodců, o kterých

předpokládají, že jim budou nakloněni, na druhou stranu si ale ten stejný počet rozhodců se stejným úmyslem vybere strana druhá. Není zde tedy téměř žádná možnost předvídatelnosti.

Záleží tedy na stranách sporu, co pokládají za přínosné. Na jednu stranu si u SRS nebo u Střediska mohou vybrat „svého“ rozhodce, ale stejně postupuje protistrana. U MSD sice žádného „svého“ člena Dvora strana mít nebude (samozřejmě si může určit soudce *ad hoc*, ale o tom nebude více rozepisováno). Na druhou stranu si může strana sporu na základě separátních vot zjistit alespoň přibližné názory členů Dvora na konkrétní problematiku a pak lze částečně předpokládat, jak kdo bude hlasovat. Důležité je ale upozornit na fakt, že by se v tomto případě muselo jednat o velmi podobný případ, který již byl před MSD řešen.

Samotný výběr osob, které rozhodují ve věci, je v rámci soudnictví či arbitráže naprosto odlišný. Volba členů Dvora je spíše záležitost politiky ve světě. Zároveň jsou v současnosti členy Dvora vždy stálí členové Rady bezpečnosti. Rozhodci u Střediska a SRS jsou jmenováni do svých funkcí prakticky stejným způsobem a často určité osoby na seznamu rozhodců u obou institucí. Záleží pouze na konkrétním členském státu, koho jmenuje do této funkce.

Průběh řízení mohou strany ve sporu ovlivnit u SRS nebo u Střediska tím, že si pravidla stanovují sami a tím tedy mohou zasáhnout do řízení. MSD má sice svůj Jednací řád, ale vystupuje stranám maximálně vstřícně, aby měly dostatek času na přípravu podkladů a aby se nejlépe zjistil skutečný stav věci.

Jednání u MSD je veřejné. U SRS je veřejné jen, usnese-li se na tom tribunál za souhlasu stran. Záleží na situaci, zda to strany budou považovat za pozitivum či negativum.

MSD vychází při svém rozhodování z čl. 38 Statutu. Tribunál SRS se řídí pravidly, která jsou určena v kompromisu, na kterém se dohodly strany. Členové MSD a rozhodčí tribunál SRS mohou rozhodovat na základě zásady *ex aequo et bono*, pokud s tím strany souhlasí. Pouze u rozhodčího řízení ICSID lze aplikovat dokonce právo státu, který je stranou sporu, což ale vyžaduje podrobnou znalost konkrétního právního řádu.

Rozsudek MSD se vyhláší na veřejném zasedání. Rozhodčí nález SRS a Střediska se zveřejňuje jen se souhlasem stran. Pokud mají členové rozhodovacího orgánu jiný názor, než většina, mohou tento svůj názor u MSD a ICSID uvést v rozhodnutí. Rozhodčímu tribunálu SRS toto umožněno není. Vyjádření jiného názoru na danou problematiku je třeba považovat za pozitivní, neboť je pro strany sporu i další případné strany v jiném sporu dobré sledovat vývoj názorů na danou oblast. Samotné zveřejnění rozsudku či rozhodčího nálezu může být považováno stranou, která vyšla s horším výsledkem, za negativum, neboť o

výsledku se může dozvědět kdokoli. Opět zde náleží na konkrétním sporu, citlivosti skutkového stavu a na pozici konkrétní strany sporu.

Rozsudek MSD a rozhodčí nález SRS lze podrobit revizi v případě nové skutečnosti, která nebyla v době vydání rozhodnutí známa. Nejzřetelnější rozdíl ale spočívá v možnosti podat opravné prostředky u rozhodčího řízení ICSID, což u MSD nebo SRS umožněno není. U MSD a SRS je rozhodnutí konečné a strany sporu mají tedy jistotu, že mají postupovat dle konkrétního rozhodnutí. Tato jistota se u ICSIDu touto možností ztrácí.

Jak jsem uvedla již v úvodu této kapitoly, nelze s jistotou říci, kam je nejlepší se s řešením sporu obrátit. Vždy záleží na konkrétním sporu, konkrétní situaci. Pokud jde o spor z investic, je pravděpodobné, že se strany obrátí na Středisko, které je úzce specializované na tuto problematiku. V případě jiného sporu, než sporu z investic, si strany sporu musí vybrat mezi arbitráží nebo soudnictvím. Zde je už více kritérií, podle kterých se zvolí orgán, který následně spor rozhodne.

Výrazná jsou kritéria týkající se subjektů rozhodování, zveřejnění rozhodnutí a možnost podání opravných prostředků. U MSD je jisté již dopředu, kdo bude rozhodovat, což u SRS dáno není. Výše byly rozebrány aspekty, které mohou strany vést k tomu, proč si vybrat tu konkrétní instituci. Zde záleží především na tom, zda se jedná o případ podobný již v minulosti řešenému sporu před MSD, kdy lze předpokládat, tedy alespoň minimálně, případnou linii názorů, kterou formují jednotliví členové Dvora. Významné je dále hledisko zveřejnění či nezveřejnění samotného rozhodnutí. Zde opět záleží na konkrétní situaci a konkrétním sporu, kdy pro strany může být nežádoucí, aby výsledek byl veřejně znám, a proto chtějí v tichosti spor vyřešit bez jakékoli publicity. Rozsudek MSD a rozhodčí nález SRS lze revidovat v případě nové skutečnosti, ale pouze u rozhodčího řízení ICSID je možné podat taxativně vymezené opravné prostředky. U MSD a SRS je tedy rozhodnutí konečné, u ICSIDu lze rozhodnutí ještě zvrátit. Je opět na stranách sporu, zda považují za výhodné mít možnost případně rozhodnutí zrušit.

Seznam zdrojů

Monografie

1. ČEPELKA, Čestmír a kol. *Kodifikace a rozvoj mezinárodního práva*. Praha: Univerzita Karlova, 2008. 159 s.
2. ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 840 s.
3. DAVID, Vladislav. *Historie mezinárodního práva a jeho vědy*. 1. vydání. Brno: Aleko Praha, 1991. 89 s.
4. DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2008. 432 s.
5. FRAIS, Josef. *Jiří z Poděbrad. Král dvojího lidu*. 1. vydání. Třebíč: Akcent, 2006. 165 s.
6. *The International Court of Justice*. ICJ The Hague, 2004. 248 s.
7. KADLECOVÁ, Marta a kol. *Právní dějiny*. 2. vydání. Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2005. 815 s.
8. KOKOTT, Juliane. *Grundzüge des Völkerrechts*. Heidelberg: C. F. Müller Verlag, 2003. 235 s.
9. LUKÁŠEK, Libor. *Komentované dokumenty ke studiu mezinárodního práva veřejného. I. díl (dokumenty politického a právního charakteru (1907 – 1963))*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2001. 525 s.
10. MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 551 s.
11. ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 473 s.
12. OPPERMANN, Julia-Marie. *Internationale Handelsschiedsgerichtsbarkeit und Verjährung*. Frankfurt am Main; Wien [u.a.]: Lang, 2009. 312 S.
13. POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 511 s.
14. SCHEU, Harald Christian. *Problematika judičiálních mechanismů v současném mezinárodním právu*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 213 s.

15. SCHEU, Harald Christian a kol. *Případy a materiály ke studiu mezinárodního práva*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2000. 141 s.
16. SCHEU, Harald Christian. *Úvod do mezinárodního práva veřejného*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2010. 142 s.
17. ŠTURMA, Pavel a kol. *Konkurující jurisdikce mezinárodních rozhodovacích orgánů*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 2009. 117 s.
18. UNITED NATIONS, INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *The International Court of Justice. Questions and answers about the principal judicial organ of the United Nations*. New York. UN department of Public Information, 2000, 77 s.

Časopisecké články

1. KALIŠ, Roman. Mezinárodní investice jako předmět ochrany poskytované mezinárodním právem investičním. *Právní fórum (Wolters Kluwer ČR, a. s.)*, 2008, č. 11, s. 467 – 472.
2. KALIŠ, Roman. Vývoj mezinárodního investování a právní úpravy mezinárodní ochrany investic. *Právní fórum (Wolters Kluwer ČR, a. s.)*, 2007, č. 6, s. 200 – 206.
3. RŮŽIČKA, Květoslav. Rozhodování sporů z mezinárodních investic. *Obchodní právo*, 1997, č. 11, s. 15 – 20.
4. SEKANINA, Ondřej. Salini test a posuzování existence investice v arbitrážích vedených podle rozhodčích pravidel Mezinárodního střediska pro řešení sporů z investic (ICSID). *Jurisprudence*, 2008, č. 7, s. 10 – 18.

Internetové zdroje

1. EUROSKOP.CZ. *Soud pro veřejnou službu* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <<http://www.euroskop.cz/103/sekce/soud-pro-verejnou-sluzbu/>>.
2. INTERNATIONAL CENTER FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES. *About ICSID* [online]. 2011 [cit. 13. dubna 2011]. Dostupné na <http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=ShowHome&pageName=AboutICSID_Home>.

3. INTERNATIONAL CENTRE FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES. *List of ICSID cases* [online]. 2011 [cit. 9. května 2011]. Dostupné na <<http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&actionVal=ListCases>>.
4. INTERNATIONAL CENTER FOR SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES. *Search Online Decisions and Awards* [online]. 2011 [cit. 26. dubna 2011]. Dostupné na <<http://icsid.worldbank.org/ICSID/FrontServlet?requestType=CasesRH&reqFrom=Main&actionVal=OnlineAward>>.
5. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Basis of the Court's Jurisdiction* [online]. 2011 [cit. 6. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/jurisdiction/index.php?p1=5&p2=1&p3=2#2>>.
6. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Current Members* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=2&p3=1&judge=170>>.
7. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Declarations Recognizing the Jurisdiction of the Court as Compulsory* [online]. 2011 [cit. 6. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/jurisdiction/index.php?p1=5&p2=1&p3=3>>.
8. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Declarations Recognizing the Jurisdiction of the Court as Compulsory. Germany* [online]. 2011 [cit. 6. února 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/jurisdiction/index.php?p1=5&p2=1&p3=3&code=DE>>.
9. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *History* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=1>>.
10. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Judge Shi Jiuyong, former President and former Vice-President of the Court, will resign as a Member of the Court with effect from 28 May 2010* [online]. 2010 [cit. 3. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/presscom/files/7/15927.pdf>>.
11. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Judges ad hoc* [online]. 2011 [cit. 4. dubna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=5>>.
12. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Members of the Court* [online]. 2011 [cit. 4. ledna 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/court/index.php?p1=1&p2=2>>.
13. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *List of Contentious Cases by date of culmination* [online]. 2011 [cit. 16. května 2011]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&sort=2&p3=0>>.

14. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. *Publications of the Permanent Court of International Justice (1922-1946)* [online]. 2011 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <<http://www.icj-cij.org/pcij/index.php?p1=9>>.
15. *International Tribunal for the Law of the Sea* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <http://www.itlos.org/start2_en.html>.
16. PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *Convention for the Pacific Settlement of International Disputes* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <http://pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1187>.
17. PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *History* [online]. 2011 [cit. 29. března 2011]. Dostupné na <http://pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1044>.
18. PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *Member States* [online]. 2010 [cit. 12. prosince 2010]. Dostupné na <http://pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=1038>.
19. PERMANENT COURT OF ARBITRATION. *Optional rules for arbitrating disputes between two states* [online]. 2011 [cit. 14. dubna 2011]. Dostupné na <<http://pca-cpa.org/upload/files/2STATENG.pdf>>.
20. UNCITRAL. *About UNCITRAL* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.uncitral.org/uncitral/en/about_us.html>.
21. THE EXTRAORDINARY CHAMBERS IN THE COURTS OF CAMBODIA. *Introduction to the ECCC* [online]. 2011 [cit. 1. května 2011]. Dostupné na <<http://www.eccc.gov.kh/en/about-eccc/introduction>>.
22. *The Inter-American Court of Human Rights* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <<http://www.corteidh.or.cr/index.cfm>>.
23. *THE JURISDICTION OF ICSID: the application of the article 25 of convention on the settlement of investment disputes between states and nationals of other states.* [online]. 2011 [cit. 3. května 2011]. Dostupné na <<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2003-52-03/AUHF-2003-52-03-Akyuz.pdf>>.
24. *The Special Court for Sierra Leone* [online]. 2011 [cit. 30. března 2011]. Dostupné na <<http://www.sc-sl.org/HOME/tabid/53/Default.aspx>>.
25. *The United Nations Administrative Tribunal* [online]. 2011 [cit. 31. března 2011]. Dostupné na <<http://untreaty.un.org/unat/Overview.htm>>.
26. UNCITRAL. *1976 - UNCITRAL Arbitration Rules* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1976_Arbitration_rules.html>.

27. UNCITRAL. *2010 - UNCITRAL Arbitration Rules (as revised in 2010)* [online]. 2011 [cit. 24. dubna 2011]. Dostupné na <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/2010Arbitration_rules.html>.
28. YALE LAW SCHOOL. *The Jay Treaty* [online]. 2008 [cit. 11. prosince 2010]. Dostupné na <http://avalon.law.yale.edu/18th_century/jay.asp>.

Právní předpisy

1. Convention for the Pacific Settlement of International Disputes, sjednána dne 18. října 1907 v Haagu
2. Convention for the Pacific Settlement of International Disputes, sjednána dne 29. července 1899 v Haagu
3. General Act for the Pacific Settlement of International Disputes, uzavřený dne 26. září 1928 v Ženevě
4. Rules of court, přijaté dne 14. dubna 1978
5. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb., o Úmluvě o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států
6. The Jay Treaty, podepsaná dne 19. listopadu 1794 v Londýně
7. Treaty of Ghent, podepsaná dne 24. prosince 1814 v Ghentu
8. Treaty of Washington, podepsána dne 8. května 1871 ve Washingtonu
9. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 30/1947 Sb., o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

1. Amco Asia Corporation and others v. Republic of Indonesia (ICSID Case No. ARB/81/1)
2. Case concerning Right of Passage over Indian Territory (Merits), Judgment of 12 April 1960: I. C. J. Reports 1960, p. 6
3. Certain Questions of Mutual Assistance in Criminal Matters (Djibouti v. France), Judgment, I.C.J. Reports 2008, p. 177

4. Corfu Channel case, Judgment of April 9th, 1949: I.C. J. Reports 1949, p. 4.
5. Fedax N.V. v. Republic of Venezuela (ICSID Case No. ARB/96/3)
6. Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary/Slovakia), Judgment, I. C. J. Reports 1997, p. 7
7. Klöckner Industrie-Anlagen GmbH and others v. United Republic of Cameroon and Société Camerounaise des Engrais, (ICSID Case No. ARB/81/2).
8. Liberian Eastern Timber Corporation v. Republic of Liberia (ICSID Case No. ARB/83/2)
9. Mavrommatis Palestine Concessions, 1924 (P. C. I. J., Series A, No. 2, 11).
10. Mihaly International Corporation v. Democratic Socialist Republic of Sri Lanka (ICSID Case No. ARB/00/2)
11. North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports 1969, p. 3.
12. Nottebohm Case (second phase), Judgment of April 6th, 1955: I.C. J. Reports 1955, p. 4.
13. SGS Société Générale de Surveillance S.A. v. Islamic Republic of Pakistan (ICSID Case No. ARB/01/13)
14. SGS Société Générale de Surveillance S.A. v. Republic of the Philippines (ICSID Case No. ARB/02/6)
15. South West Africa Cases, Judgment 21 December 1962 (ICJ Communique No. 62/32).
16. The Island Of Palmas (Or Miangas) (United States of America v. The Netherlands), Award of the Tribunal 4 April 1928 (PCA)

Shrnutí

Práce je rozdělena do osmi kapitol. V první kapitole se věnuji jednotlivým pojmům, které se týkají mezinárodní arbitráže a mezinárodního soudnictví a které je potřeba vysvětlit a vymezit tak, jak budou používány a chápány v následujícím textu práce. Druhá kapitola je věnována historickému vývoji mezinárodního rozhodčího řízení a soudnictví. Nejdříve je zmíněn počátek mezinárodního řešení sporů, druhá podkapitola se již věnuje konkrétním institucím pro řešení mezinárodních sporů.

Stěžejní část práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se věnují konkrétním institucím, jež budou porovnávány, a to Mezinárodnímu soudnímu dvoru, Stálému rozhodčímu soudu a Mezinárodnímu středisku pro řešení sporů z investic. V těchto kapitolách se snažím mezi nimi najít rozdíly a podobnosti na poli jurisdikce, samotných subjektů, které spor rozhodují, porovnávám zahájení a průběhu řízení a jeho ukončení. Závěrem každé kapitoly se zhodnocuje probíraná problematika. Sedmá kapitola krátce pojednává o využívání a vytíženosti porovnávaných institucí.

Závěrečná kapitola je shrnutím všech informací, které byly zmíněny ve zhodnocovacích částech předešlých kapitol. Jsou zde zdůrazněny zásadní rozdíly mezi jednotlivými institucemi a nastíněno, co může být považováno za pozitivní, či naopak za negativní atribut té které instituce.

Summary

The thesis is divided into eight chapters. In the first chapter are explained particular notions which are in a direct connection to international arbitration and international justice. There is a need to explain the meaning of those notions and to put them in a frame in which they will be further used and comprehended in this thesis. The second chapter is focused on the historical development of international arbitration and justice. First of all, the beginning of the international dispute resolution is mentioned and in the second subhead the attention goes to particular institutions for the international dispute resolution.

The main part of the thesis is divided into four chapters, which are focusing on concrete institutions which are here being compared, namely International Court of Justice, Permanent Court of Arbitration and International Centre for Settlement of Investment Disputes. In those chapters are listed differences between those institutions and also mutual resemblances in the area of jurisdiction, their executive bodies which take a decision. Furthermore is there also compared the way of initiation, procedure and terminating the proceedings. The seventh chapter deals briefly about the usage and utilization of the compared institutions.

The final chapter is a summary of all information mentioned in the previous comparative chapters. The core of this chapter is to emphasize fundamental differences between particular institutions and to outline what can be considered as a positive or negative attribute of the particular institution.

Klíčová slova/ Keywords

Charta OSN, ICSID, Jayova smlouva, Jednací řád Mezinárodního soudního dvora, kompromis, arbitráž, rozhodčí řízení, Mezinárodní soudní dvůr, mezinárodní soudnictví, Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic, Organizace spojených národů, rozhodčí doložka, rozhodčí nález, Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti, Stálý rozhodčí soud, Statut Mezinárodního soudního dvora, tribunál, Úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států, Washingtonská úmluva

Charter of the United Nations, ICSID, The Jay Treaty, Rules of the International Court of Justice, compromis, arbitration, arbitration proceedings, International Court of Justice, international justice, International Center for Settlement of Investment Disputes, United Nations Organization, arbitration clause, award, Permanent Court of International Justice, Permanent Court of Arbitration, Statut of the International Court of Justice, tribunal, Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States, Washington Treaty